

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

DANA BLÁHOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra historických věd

Domovské právo v poměrech Lomnice nad Popelkou do r. 1914

Dana Bláhová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Dana BLÁHOVÁ
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Spisová a archivní služba
Název tématu: DOMOVSKÉ PRÁVO V POMĚRECH LOMNICE NAD
POPELKOU DO ROKU 1914
Zadávající katedra: Katedra historických věd

Zásady pro vypracování:

1. Lomnice nad Popelkou ve sledované době.
2. Domovské právo jako právní instrument sociální sféry.
3. Konkrétní projevy domovského práva ve sledované lokalitě.
4. Závěr.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou
ČINOVCOVÁ, I. Inventář - Archiv města Lomnice nad Popelkou.
Státní okresní archiv Semily STOKLÁSKOVÁ, Z. Cizincem na mo-
ravě:Zákonodárství a praxe pro cizince na Moravě 1750 ? 1867. Brno,
2007. ISBN 978-80-86488-45-5 STOKLÁSKOVÁ, Z. Domovské právo
a obecní samospráva. In FASORA, L. - HANUŠ, J. - MALÍŘ, J. (edd.).
Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948. Brno, 2006. ISBN 80-
7325-091-8. HLAVAČKA, Milan. Zlatý věk české samosprávy 1862-1913:
Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech
1862. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.**
Katedra historických věd

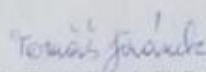
Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména skutečnosti, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně

V Pardubicích dne 30. března 2011

Dana Bláhová

Anotace

Tato práce se zabývá domovským právem v Lomnici nad Popelkou do roku 1914. Práce je postavena na zákoně o domovském právu č. 105 z roku 1863 a jeho novele č. 222 z roku 1896. K tomuto zákonu byly vyhledány praktické příklady, které se v Lomnici v této době odehrály. Stručně jsou přiblíženy některé události města v 19. století. Okrajově jsou zde zmíněny některé ekonomické údaje o městě ve sledované době.

Klíčová slova _____

Lomnice nad Popelkou, domovské právo, dějiny správy, 19. století

Annotation

This work describes application of the right of domicile in Lomnice nad Popelkou to 1914. The base for this work is law number 105 from 1863 and his novel number 222 from 1896. I sought practical examples, which happened in Lomnice in this time. I described some events of the town in the 19th century. Marginally I discusses some economic events in the city in this period.

Key words

Lomnice nad Popelkou, The right of domicile, history of administration, the 19th century

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Marii Mackové, Ph.D. za trpělivé poskytnutí cenných rad. Poděkování patří také zaměstnancům Státního okresního archivu v Semilech za jejich ochotu a mé rodině za podporu během celého studia.

1 Úvod.....	1
2 Lomnice (nad Popelkou) – stručný přehled.....	3
2.1 Lomnice do 19. století.....	3
2.2 Lomnice v 19. a na počátku 20. století.....	4
2.3 Samospráva Lomnice ve sledovaném období.....	6
3 Související dobové zákonodárství.....	10
3.1 Obecní zákonodárství.....	10
3.2 Domovské právo – vývoj.....	12
3.3 Domovské právo – zákonná podoba.....	13
3.4 Statistický příklad.....	15
4 Nabývání domovského práva.....	17
4.1 Protokoly o přijetí do svazku obce.....	17
4.2 Žádosti o přijetí do svazku obce a žádosti o vyhotovení domovského listu.....	19
4.3 Žádosti o domovské právo vydržením a o zjištění pobytu.....	23
4.4 Konec příslušnosti.....	25
5 Chudinské podpory.....	29
5.1 Podpora na cestu do domovské obce a na výživu při pracovní neschopnosti.....	29
5.2 Podílení chudých, výdaje na lékařské ošetření a léky, pohřebné.....	31
5.3 Podpora opuštěných žen a dětí.....	34
6 Bezpečnost osob, majetku, tuláctví a postrk.....	39
6.1 Postrk.....	39
6.2 Hledané osoby.....	43
6.3 Vysvědčení nemajetnosti.....	44
6.4 Tuláctví.....	46
7 Aktuální finanční situace ve městě.....	48
7.1 Soudobá platidla.....	48
7.2 Příklady velkých finančních nákladů.....	48
7.3 Příklady běžných finančních částek.....	52
7.4 Rozpočet chudinského ústavu.....	53
8 Závěr.....	55
9 Seznam použitých zkratk.....	60
10 Použité prameny a literatura.....	61
11 Seznam příloh.....	64
12 Resumé.....	81

1 Úvod

Tato práce měla za cíl sledovat Lomnici nad Popelkou v druhé polovině 19. století, a to se zaměřením na domovské právo a problematiku s tím související. Do současné doby byly publikace věnované Lomnici zaměřené na obecné dějiny, turismus, průmysl, kulturu a místopis. Samosprávě města se více věnovala bakalářská práce Lucie Tiché se zaměřením na období první republiky.¹ Lomnice nad Popelkou byla v této době velmi čile se rozvíjející průmyslové město, a proto je zajímavým místem pro uvádění konkrétních případů domovského práva s ohledem na bohatou pramennou základnu v SOkA Semily.

Ideálním počátkem období, na které se práce zaměřila, bylo první oficiální uzákonění domovského práva, a to obecním zřízením č. 170 ze 17. března 1849, praktické případy začínaly dle dostupných archivních pramenů. Koncem sledovaného období byl přelomový rok 1914, ačkoli správní význam domovského práva nadále pokračoval. V ojedinělých případech se objevily drobné časové přesahy. Pro velikost práce bylo toto časové období dostačující. Následující období je ale výzvou na další zpracování. Velmi zajímavá pro sledování domovského práva jsou také válečná období, kdy se příslušníci, hlavně v první světové válce, dostávali daleko od domovské obce a všechna jednání byla o to pestřejší a složitější.

Sledované období bylo bohaté na důležité události nejen pro město, ale i pro Čechy i celou habsburskou monarchii. V habsburské monarchii po Rakousko-Pruské válce došlo k významnému zlomu a ten měl název „Rakousko-Uhersko“! Tato válka se dotkla i Lomnice a jejího nedalekého okolí.² 19. století znamenalo velmi rychlý vývoj mnoha odvětví, konkrétně v Čechách - v Lomnici to byl rozvoj průmyslu a správy. Nastaly velké změny pro obecní samosprávu, nastal konec starých časů patrimoniální správy, to vše podmínily novinky ve státní správě i v každodenním životě celé společnosti. Domovské právo se neodlučitelně týkalo obecní samosprávy, která po zrušení patrimoniálních úřadů dostala prostor k rozkvětu. Celé 19. století znamenalo pro Lomnici velmi úspěšné období, nebývalý nárůst průmyslu a zlepšování infrastruktury, na což dnes může hrdě vzpomínat. Jedna z hlavních příčin přispívající k rozkvětu města byl rozvoj textilního, strojírenského i potravinářského průmyslu a stavba železnice.³

---

¹ Výběr publikací o Lomnici nad Popelkou viz příloha č. 1.

² Bitva u Jičina 29. června 1866, více informací viz pozn. č 22.

³ Kvůli stavbě železnice vznikla v Lomnici nová čtvrť – lidově nazývaná Trhanov, kterou původně obývali dělníci pracující na výstavbě železnice. Dnes se této čtvrti říká Žižkov.

Pro téma „Domovské právo v poměrech Lomnice nad Popelkou do r. 1914“ byl využit inventář a části archivního fondu Státního okresního archivu v Semilech – Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 a to: kartony a knihy: Domovské právo – udělování B, C, Č, CH, J, K, Z, Ž, Odebrané domovské listy B – Ž, Rejstřík vydaných domovských listů, čeledních a pracovních knížek, Správa chudinské a sirotčí pokladny, Protokoly o přijetí do svazku obce a knihy zápisů ze zasedání zastupitelstva. Fond AM Lomnice nad Popelkou je přístupný a jeho rozsah je 18,88bm. Z těchto pramenů byly vybrány případy, které posloužily jako příklad k určitému tématu.

Dále bylo zapotřebí dobové legislativy týkající se domovského práva a to říšské zákony č. 170/1849, č. 58/1859, č. 18/1862, č. 105/1863 a jeho novela č. 222/1896. V českém komentovaném znění z roku 1901 byly využity poslední dva jmenované říšské zákony. Zbylé se nacházejí ve sbírkách zákonů v německém originále. Všechny jsou dostupné v knihovně Státního okresního archivu v Semilech. Využito bylo především jejich shrnutí od autorky textů o cizincích a domovském právu – Zdeňky Stokláskové. Zdrojem informací a inspirací pro oblast samosprávy byla publikace Milana Hlavačky a také učebnice Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Z regionální literatury je nejdůležitější osoba Josefa Jana Fučíka – místního historika počátku 20. století, který zpracoval historický místopis Lomnice nad Popelkou a okolí a také se věnoval vydávání vlastivědných sborníčků. Základní informace o Lomnici se nalézají v Ottově slovníku naučném a v III. dílu publikace Karla Kuči s názvem Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V ojedinělých případech bylo využito internetových zdrojů.

Metodou práce bylo vyhledávání konkrétních případů k základním pojmům o domovském právu, zpracování konkrétních případů vydávání domovských listů. Dále vyhledávání případů, které s domovským právem souvisely – poskytování peněžních dávek (chudinských podpor) občanům Lomnice v jiných městech, náklady obce na chudinství celkově. Nechybí zde ani část o postrku.⁴

---

⁴ Vysvětlení pojmu postrk viz kapitola 6.1.

2 Lomnice (nad Popelkou)⁵ – stručný přehled

2.1 Lomnice do 19. století

Lomnice nad Popelkou se nachází na Zlaté stezce Českého ráje v podhůří Krkonoš, na konci 20. století patřila k okresu Semily, dnes náleží k Libereckému kraji. Nachází se ve velmi malebném kraji, o jehož krásách se může rozjímat na vyhlídce Bedřicha Smetany. Lze využít výhledu nejen na město, ale i do dalekého okolí z vrchů Tábora (678 m.n.m) nebo Babylona, tyto vrchy jsou pak dominantou z pohledu na lomnický kraj ať z jihu, nebo ze severu - z pohoří Krkonoš.

Bohatá historie malého poddanského města Lomnice započala v pramenech v 13. století zápisem v Dalimilově kronice (v kapitole č. 82) r. 1232.⁶ Tato zmínka obsahovala pověst o tatarském bojovníkovi, která se dodnes projevuje v heraldickém znaku obce. Lomnice se vyvíjela z trhové osady postupně až na město. Datum kdy se pak stala Lomnice městem, nemáme prameny doloženo.⁷ Osídlení měla na svědomí vnitřní kolonizace v druhé polovině 12. a na počátku 13. století.⁸ S dějinami města byly spojeny šlechtické rody Košíků z Lomnice, Valdštejnů, Markvarticů, Žerotínů, Harrachů a Rohanů. Konkrétně 14. století bylo ve znamení Valdštejnů, na konci století r. 1397 se sem vrátil rod Košíků.

V 16. století se zde znovu objevili Valdštejnové. Významný byl rok 1561, kdy město obdrželo majestát na výroční trhy, dále rok 1580 kdy vdova po Václavu z Valdštejna Eliška z Martinic založila špitál. Třicetiletá válka zasáhla Lomnicko velmi těžce.⁹ V první polovině 17. století měl v rukou osud Lomnice známý Albrecht z Valdštejna, ten ji dal jako léno Otovi Bedřichovi z Harrachu. Po smrti Albrechta z Valdštejna se Lomnice navrátila Elišce Žerotínské z Valdštejna. Její synovec pak prodal Lomnici v roce 1654 dalšímu dodnes

---

⁵ K názvu Lomnice bylo připojeno „nad Popelkou“ roku 1896.

Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 12.

⁶FUČÍK, J. O vzniku a vývoji našich obcí. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, prosinec 1920. Lomnice nad Popelkou, 1920, s. 51.

⁷ ŠLECHTA, A. P. Kdy se stala Lomnice městem? In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, říjen 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 23.

⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily, 1996, s. 3.

⁹FUČÍK, J. O vzniku a vývoji našich obcí. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, prosinec 1920. Lomnice nad Popelkou, 1920, s. 49 - 55., Sborníčky obsahují také jednotlivé kapitoly věnované přímo Třicetileté válce na Lomnicku – viz ročník V.

viditelnému rodu Morzinů – doposud se zde nalézá osada pojmenovaná Morzinov, tento rod měl Lomnici ve svém držení až do r. 1796.¹⁰

Toto více než stoleté období bylo zde, na severovýchodě Čech, dobou mnoha událostí. Například na vrchu Tábor byl postaven poutní kostel Proměnění Páně,¹¹ Lomnicka se dotkla selská povstání v r. 1775.¹² Významnou událostí bylo v roce 1776 přenocování císaře Josefa II. a generála Laudona na lomnickém zámku. Po josefinských reformách se zde rozmohla výroba, která dosáhla svého vrcholu právě ve sledovaném 19. století.¹³ V roce 1796 koupil Lomnici měšťan a obchodník Ignác Falge. Po něm následoval poslední šlechtický rod, který držel Lomnici od roku 1834 až do roku 1945, knížecí rod Rohanů. Celé 19. století již nebylo o významné šlechtě, ale o významných měšťanech, hlavně o měšťanském rodu Šlechtů.

2.2 Lomnice v 19. a na počátku 20. století

Jaké události provázely Lomnici v 19. století? Roku 1808 byla založena textilní továrna Šlechta a syn (tato rodina měla tradici v lomnickém průmyslu již od první poloviny 18. století, v době rozkvětu zaměstnával tento podnik až 12 000 domácích tkalců),¹⁴ V roce 1810 započal Michal Jína s výrobou dodnes známých lomnických sucharů,¹⁵ v dvacátých letech zde byly založeny výrobní tkalcovských potřeb a zámečnická dílna, obě tyto výrobní se v druhé polovině 19. století změnilly ve velké továrny.¹⁶ Dvacátá léta byla významná pro kulturní rozvoj založením ochotnického divadla.

V druhé polovině 19. století v Lomnici přibyl další průmysl. Roku 1866 založil mechanickou tkalcovnu Josef Crha. Vyráběl pestré zboží – kanafasy, barchenty, oxfordy, šotyše a další.¹⁷ Tkalcovnu pak modernizovali jeho synové. Roku 1868 byla založena další mechanická tkalcovna a šlichtovna: Josef Sýkora Lomnice n. P., jako obchodní podnik pro

¹⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovicová, Semily, 1996, s. 3.

¹¹ *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 309.

¹² Více informací viz PETRÁK, J. Selské bouře r. 1775. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník IV, září 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 6 – 9.

¹³ NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou 1978.

¹⁴ Viz *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 308 – Šlechtova továrna vyvážela plátina do celého Rakouska, Itálie, Ruska a Mexika.

¹⁵ Viz *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 308 – V době psaní Ottova slovníku naučného se posílalo z Lomnice do celého Rakouska, Německa a Ruska asi za 60 000 zl. sucharů.

Michal Jína ale nebyl první, kdo začal suchary vyrábět. Kolem sucharů vznikl samostatný příběh.

¹⁶ JAKL, M., JAKUBEC, P., LOKVENC, T. A KOL. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004.

¹⁷ Viz *Ottův slovník naučný*. Praha, 1900.

- 5. díl – s. 101 Canevas (kanafas) – společné jméno různých druhů tkanin hladkých, hustých i řídkých, lněných, pololněných, bavlněných, bílých nebo barevných.
- 3. díl – s. 21 Barchan (barchent) – tlustá keprovaná tkanina

bílé zboží. V dalším roce rozšířil výrobu i na ruční pestré zboží a zavedl střížný obchod. Další firma Ignác Horných a synové byla založena v roce 1873, tentokrát to byla firma vyrábějící příslušenství k textilním strojům. Jejich rodinná tradice měla svého předchůdce již v době císaře Františka I., kdy byl Jiří Horných, děd Ignáce Horných, vyznamenán stříbrnou medailí za rákosové paprsky. Do podniku vstupovali majitelé s velkými, dokonce evropskými, zkušenostmi.¹⁸ K 1. říjnu 1874 byla založena C. K. odborná tkalcovská škola.¹⁹ Dále byl v druhé polovině 19. století založen závod na výrobu varhan. Starším podnikům z počátku století tato doba přála. Rozvíjely se zde další kulturní spolky např. čtenářský, tkalcovský, TJ Sokol a jiné.

Doba rozvoje a rozkvětu průmyslu i města pokračovala po celé 19. století i na počátku 20. století také díky železnici. Léta 1857 – 1859 znamenaly novou trať Pardubice – Liberec a následně trať Mladá Boleslav – Libuň – Stará Paka. Přímou do Lomnice se dostala železnice roku 1906.²⁰ Na počátku dvacátého století se v Lomnici vedle průmyslu nalézalo děkanství, sídlo okresního soudu, pošta, telegrafická a četnická stanice, chlapecká měšťanská a pětitřídní obecná škola, dívčí měšťanská a čtyřtřídní obecní škola, odborná škola tkalcovská, lékárna, městská spořitelna, občanská záložna, divadlo a městské muzeum.²¹ K výrazným událostem druhé poloviny 19. století pak jistě patřila Rakousko-Pruská válka z roku 1866, která se výrazně dotkla lomnického okolí,²² a také persekuce z roku 1868, kdy celý národ svázel do Prahy základní kameny k Národnímu divadlu. Lomnický pěvecký spolek Bořivoj konal zakázaný výlet na Kozlov. Nastalo vyšetřování, které ještě dříve než skončilo, nahradilo vyšetřování nové, kdy byli všichni tehdejší členové Bořivoje odsouzeni za telegrafický souhlas s deklarací poslanců českých.²³

„Lomnice se skládala k roku 1849 z vlastní Lomnice, Horní Lomnice, Hrádku, Nouzova, Dolní Lomnice (samostatná do roku 1849), Stará Lomnice byla samostatná. (Darstellung der

---

¹⁸ Před založením firmy cestovali po Německu, kde poznali anglické stroje. Roku 1909 vyráběli veškeré druhy ocelových a mosazných paprsků, brda obyčejná, očková, ocelová a všechny druhy adlafů, člunků a další zboží. Zaměstnávali 230 dělníků a 50 – 60 dělnic po domech ruční prací. Firma byla majitelem osmnácti vlastních patentů v Rakousku-Uhersku, Francii, Anglii, Rusku, Švýcarsku, Itálii a Německu. Příklady vyznamenání firmy: 1891 Pražská jubilejní výstava – první cena výstavní, 1899 výstava v Ruščuku – první cena: státní diplom a Bulharský důstojnický řád za zásluhy a průmysl.

¹⁹PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

²⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 6.

²¹ *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 308.

²² 29. června 1866 – bitva u Jičína. Mezi Ohavčí a Železniční je dnes naučná stezka této bitvy. Válka roku 1866 ovlivnila přímo i Lomnici, obec se musela postarat o raněné a na vlastní náklad zřídila špitál. Lékařskou pomoc poskytoval starosta města – MUDr. Alois Kabeláč. Starostovi město také s ubytováním a stravováním vojska. Více viz Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 7.

²³PETRÁK, J. Persekuce v Lomnici roku 1868. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 81.

mitallerhöchster Entschliebung de dato 4. 8. 1849 genehmigtenpolitischen Eintheilung des KronlandesBöhmen).

K roku 1878 patřily k Lomnici místa a samoty: Hrádek, Karlov, Horní Lomnice, Lomnice město, Dolní Lomnice, Nouzov a Račany. Stará Lomnice byla samostatná obec. (Seznam míst v království českém, Praha 1878)

*V roce 1907 byly součástí Lomnice nad Popelkou – Lomnice město, Dolní Lomnice, Hrádek, Karlov, Horní Lomnice (Nouzov), Račany, Stará Lomnice byla stále samostatná. (Seznam míst v království Českém, Praha 1907)*²⁴ Mezi jednotlivými částmi byly sváděny boje o samostatnost či naopak o konečné sjednocení. Rok 1896 znamenal pro město změnu v názvu. Výnosem ministerstva vnitra se k názvu Lomnice doplnilo „nad Popelkou.“²⁵

Město nemělo právo hradební, mělo právo na tři výroční trhy a právo hrdelní. Viditelným symbolem samosprávy vždy byla radnice, ta lomnická byla zpočátku dřevěná jako celé město. Na dnešním místě, v pravém rohu lomnického náměstí byla vystavěna roku 1724 z kamene, její život byl poznamenán několika požáry. Nynější podoba radnice je z roku 1864, kdy byla postavena podle plánu stavebního správce knížete Rohana – Prévota.²⁶ Při sčítání lidu v roce 1890 měla Lomnice 450 domů a 3 507 obyvatel.²⁷

V polovině 19. století došlo v habsburské monarchii ke zrušení patrimoniálních úřadů. Lomnice poté spadala v letech 1850 – 1855 pod správu podkrajského úřadu v Jičíně. V Lomnici vznikl v roce 1850 okresní soud. Roku 1855 byla v Lomnici sloučena politická a soudní působnost ve smíšený okresní úřad, znovu rozdělena byla v roce 1868. V Lomnici byl okresní úřad zrušen a nově město spadalo pod správu okresního hejtmanství v Semilech. Lomnický soudní okres platil až do 1. února 1949.²⁸

2.3 Samospráva Lomnice ve sledovaném období

Právní dokumenty, které se vztahovaly na samosprávu obcí v habsburské monarchii, platily samozřejmě také pro Lomnici. Důležitý byl patent na zrušení poddanství ze dne 7. září 1848, dále prozatímní obecní zřízení ze dne 17. března 1849, obecní zákon č. 18 ř.z. ze dne 5. března 1862, zákon č. 105 ř.z. o domovském právu ze dne 3. prosince 1863 a jeho novela č.

²⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 12.

²⁵ tamtéž, s. 12.

²⁶ NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou 1978.

²⁷ *Ottův slovník naučný – 16. díl*. Praha, 1900, s. 308.

²⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 6,7.

222 ř.z. z 5. prosince 1896.²⁹ Na základě prozatímního obecního zákona započala samosprávu i Lomnice. V čele správy města byl purkmistr (starosta). Chod městského úřadu měl na starosti tajemník. Byli zde účetní, městský písař, městský lékař a sluha. Dále zde byli radní a zastupitelé, kteří byli rozděleni do odborových komisí. Do obecního zastupitelstva bylo voleno 30 členů a 15 náhradníků.³⁰ V dubnu roku 1901 bylo místodržitelstvím místní obecní zastupitelstvo rozpuštěno.³¹ Nové volby do zastupitelstva byly vykonány v červnu roku 1901. Do voleb město řídila správní komise složená z Josefa Fišery, Františka Zelenky a Václava Brabínka.³²

Zápisy ze schůzí městského zastupitelstva, vrcholu městské samosprávy, se dochovaly z let 1878 – 1941³³ a zápisy ze schůzí městské rady z let 1898 – 1942. V letech 1942, 1943 se tyto zápisy nacházely ve společné knize. Dochovaný jednací řád zastupitelstva se probíral na schůzi zastupitelstva 10. listopadu 1881.

V zápise z 28. července 1881 byly uvedeny výsledky voleb a vyjmenování členové zastupitelstva.

- Zastupitelstvu předsedal purkmistr (Josef Crha), schůzi zapisoval tajemník.

V roce 1881 zde byly zvoleny odbory:

- finanční (v čele Ignác Horných),
- chudinský a lesní (Vít Slavík),
- hospodářský (Hynek Bárta),
- policejní (Antonín Jirounek),
- odbor Dolní Lomnice (Josef Prskavec).³⁴

Roku 1901 se zřídilo pět odborů:

- finanční (v čele Antonín Jirounek),
- hospodářský (Jan Václavík),
- zdravotní (Antonín Cerman),

---

²⁹ BERROVÁ, P. *Sčítání lidu: Domovská příslušnost a další údaje zjišťované při censech v minulosti*. [cit:2009-1-1] URL:< <http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx>>.

³⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 7.

³¹ Protože všichni na svůj úřad rezignovali.

³² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 7 a zároveň: Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 22, kn č. 4.

³³ roku 1878 předcházely požáry radnice

³⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn č. 1.

- policejní (Václav Brabinek),
- chudinský (František Matoušek).
- Starostou v tomto roce zvolili Josefa Crhu.³⁵

Zastupitelstvo města Lomnice se mělo scházet alespoň jednou za dva měsíce, pokud nebyla potřeba mimořádná schůze. Zastupitelstvo řešilo rozsáhlou agendu, některá agenda byla pravidelná, některá mimořádná. Mezi pravidelná témata schůzí patřilo čtení protokolu z minulé schůze, zprávy jednotlivých odborů, nejčastěji pak odboru finančního. Každoročně se opakovalo schvalování obecního rozpočtu a vypočtení obecních přírážek dle aktuálního schodku.

K další agendě patřily četné žádosti, přípisy od slavného c.k. okresního hejtmanství, pojednání o rezignaci na místa zastupitelů a také volné návrhy. Žádosti se týkaly chudinských podpor, slevení různých poplatků či dlužných částek, opravy kanalizace, vybudování osvětlení, zřízení nové kašinky, upravení cesty, mostu, příspěvky na upravení zdí potoka, nebo třeba prosba o dřevo na zhotovení trouby k pumpě. Projednávalo se obsazení volných pracovních míst, například místo školníka pro školu tkalcovskou. Ve volných návrzích se objevilo: návrh na zvýšení poplatků z místa na trzích, vybudování hromosvodu na škole, a také ostatní žádosti (příklad: výbor TJ Sokol žádal o zhotovení nutného hasičského náčiní). Zastupitelstvo posílalo blahopřání císařskému domu při různých příležitostech a následně pak dostávalo poděkování.³⁶

Prvním starostou pro období 1850 – 1863 se stala významná osobnost Lomnice - Vincenc Mastný. Jeho otec byl obchodníkem v Jičíně, ale podnikal i v Lomnici. Vincenc se usadil v Lomnici trvale od roku 1837, kdy zde zakoupil dům č. 17. Poté zde pokračoval v otcově podnikání. Velmi se mu dařilo, a tak postupně zaměstnal až 1500 domácích tkalců. Dne 19. října 1850 byl zvolen starostou obce. O významu jeho osobnosti svědčí to, že byl roku 1861 navržen Stranou národní za kandidáta na poslance do sněmu království Českého a zvolen většinou hlasů měst Lomnice, Nové Paky a Sobotky. Poslanecký mandát ale již roku 1863 složil. Vincenc Mastný byl pilný čtenář a dopisovatel pražského Posla.³⁷

Vincenc Mastný podporoval v Lomnici zřízení záložny – stal se poté jejím předsedou a také podporoval myšlenku zřídit průmyslovou školu. Snažil se, aby na radnici bylo místo pro

³⁵ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 22, kn č. 4. Zápis z 8. července 1901.

³⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn č. 1.

³⁷ *Ottův slovník naučný*. Praha, 1900. 25. díl, s. 965.: „Pražský posel“ – časopis vydávaný J. K. Tylem v letech 1846 – 1849. „Časopis určený k poučení a zábavě nejširších lidových vrstev.“

záložnu, knihovnu i síň pro ochotnické divadlo. Další jeho účast byla v místní školní radě, spolu s MUDr. Kabeláčem (později starosta města) se starali o zřízení měšťanky. Založil městskou nemocnici. Vincenc Mastný se narodil 23. listopadu 1809 v Jičíně, zemřel v Lomnici 14. března 1873.³⁸ Do První světové války se v Lomnici vystříдалo deset starostů.³⁹

---

³⁸ PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 52 – 56.

³⁹Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 16,17, seznam starostů viz příloha č. 2.

3 Související dobové zákonodárství

3.1 Obecní zákonodárství

Stadionovo prozatímní obecní zřízení se stalo prvním zákonem o samosprávě, který měl oporu ve Stadionově ústavě v čl. 33, kde byla stanovena základní práva obcí. Bylo zde určeno, že každý občan a každé území přísluší ke katastrální obci. Z tohoto zřízení pochází známá věta: „*Základem svobodného státu je svobodná obec.*“ Z počátku byly problémy především s velkostatky, které by nově měly příslušet do několika katastrálních obcí. V prvním období české samosprávy (v období Bachova absolutismu) se konaly pouze jediné volby. Nový obecní zákon byl vydán 24. dubna 1859, tím mělo skončit původní samosprávné provizorium. Tento záměr zůstal nenaplněn v důsledku pádu neoabsolutismu. V platnost vstoupila jen část o domovském právu.⁴⁰

Na počátku šedesátých let se objevil zcela odlišný koncept obecního zákonodárství. Znamenal hlavně konec procesu vyčleňování velkostatku z katastrální obce. V Čechách nový obecní zákon vstoupil v platnost 16. dubna 1864. Platil pro celé území království, až do konce monarchie, kromě statutárních měst Prahy a Liberce.⁴¹ Obecní zřízení pro království České z dubna 1864 určovalo, že velkostatek je součástí katastrální obce, dále rozlišovalo působnost obce na samostatnou, do které patřilo domovské právo, a na přenesenou. Věnovalo se obecnímu zastupitelstvu a volebnímu právu. Složitě bylo vlastní hospodaření obcí, které se spíše po celé období hroutilo, snaha tento problém vyřešit vyvrcholila Anenskými patenty v roce 1913.⁴²

Stupně samosprávy byly rozděleny na obecní samosprávu, samosprávné okresy (které fakticky fungovaly až od r. 1865) a zemskou samosprávu, která byla v rukou zemského výboru, v čele zemské samosprávy stál zemský maršálek. Sřety samosprávy a státní správy

---

⁴⁰HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006, s. 11 – 17. ISBN 80-7277-297-X.

⁴¹tamtéž, s. 17.

⁴²HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X. s. 195 - 198: „*Termínem anenské patenty je označováno suspendování ústavnosti v Čechách před první světovou válkou. Na místo zemského sněmu a zemského výboru byla na svátek sv. Anny 26. 7. 1913 jmenována předlitavskou vládou zemská správní komise, která udržovala v chodu především hroučící se zemské finance. (...)Každý rok se finanční náklady a tím i schodek navyšovaly – neurovnané finance země přinášely politické potíže, předlitavská vláda pak nikterak nepodporovala finanční nezávislost samosprávy. Popudem k tvrdému vládnímu opatření se tak stala kritická situace zemských samosprávných financí.*“

vyústily v táborové manifestace v roce 1868 a také v pasivní rezistenci českých politiků.⁴³ Výhodou bylo, že se česká samospráva věnovala více svým lokálním problémům, například dopravní síti, školství či veřejné hygieně. V devadesátých letech 19. stol. nahradili radikální mladočeši staročechy v čele české politiky i samosprávy. Snažili se podnítit legální odpor proti státní správě. Výsledkem bylo založení Národní rady české 17. června 1900 v Praze.⁴⁴

Toto období přálo konání různých sjezdů okresních zastupitelstev. Milan Hlavačka došel k závěru, že česká samospráva byla nejvypracovanější veřejnou správní organizací v Předlitavsku a v letech 1861 – 1913 vyplňovala v Čechách „jisté státoprávní vakuum.“ V Čechách existovala paralelně česká a německá samospráva, mezi nimi nedocházelo dobrovolně k větším kontaktům. Některým kontaktům se ale samosprávy nemohly vyhnout, konkrétně v uplatňování domovského práva spolu komunikovat musely.

V této práci například v případě Bedřicha Crhy, kdy Jablonec vyplatil podporu na cestu domů lomnickému příslušníkovi a poté požadoval od Lomnice její proplacení. Zajímavostí v kontaktu českých a německých samospráv bylo to, že každá psala ve svém jazyce. Lomnice psala do Jablonce česky a Jablonec do Lomnice německy, tak tomu bylo i v dalších případech kontaktu mezi lomnickou českou samosprávou a jinými německými. Když došla německá zpráva na Okresní hejtmanství v Semilech, do Lomnice již zpráva putovala zpracovaná a v češtině, k tomu se v některých případech přikládal originál původní zprávy.

Jiná situace nastala 24. listopadu 1896, kdy se obecní zastupitelstvo rozhodlo ignorovat německé dopisy z Vídně od vojenských a civilních úřadů v důsledku odmítnutí současného vídeňského purkmistra. Ten odmítl přijmout český dopis z Prahy s tím, že byl pro něj psán nesrozumitelnou řečí. Proto se tedy Lomnice rozhodla odkládat dopisy v německém jazyce z Vídně a nechtěla na ně odpovídat, dokud nepřijdou v jazyce českém. Tento odpor lomnické zastupitelstvo zrušilo po různých odvoláních 12. ledna 1900.⁴⁵

V kontextu české samosprávy je zajímavé sledovat jedinečnou samosprávu statutárního města Prahy, která se jako jediná prosadila i v mezinárodním poli.⁴⁶

---

⁴³ tamtéž, s. 19.

⁴⁴HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006, s. 28. ISBN 80-7277-297-X.

⁴⁵ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou, inv. č. 21, 22, kn. č. 3, 4.

⁴⁶HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006, s. 28 – 34. ISBN 80-7277-297-X.

3.2 Domovské právo – vývoj

Samospráva a s ní i domovské právo tvořily sféru, které se mohl dotknout každý občan. Domovské právo se dotýkalo chudých a nemocných, ale hlavně také obecní pokladny. Domovské právo se vyvíjelo v Evropě různě. V habsburské monarchii se o „*masách tuláků*“ hovořilo již v zákonech v 18. století.⁴⁷ Základním pramenem domovského práva byly tři zákonné proudy – ohlašovací právo, konskripce a politický domicil. Zdeňka Stoklásková o něm hovoří jako o „*procesu přebírání určité míry zodpovědnosti státem za poddané*“⁴⁸

Prvním zákonem, ve kterém se nacházela již přímá zmínka o domovském právu, byl prozatímní obecní zákon z roku 1849. Rozděloval obyvatelstvo na příslušníky obce a měšťany, obě kategorie byly podmíněny říšskou příslušností. Určoval tři způsoby nabytí domovského práva: narozením, přijetím do domovského svazku či zvláštními osobními poměry.⁴⁹ Určoval domovské právo pro manželské, nemanželské i nalezené děti. Domovské právo šlo získat usnesením obecního zastupitelstva či mlčky (v období 1849 – 1859 se dalo získat nejspíše – trvalým pobytem minimálně 4 let, pokud lidé žili „počestně“). Státní zaměstnanci, úředníci a jiní, kteří sloužili na různých místech monarchie, získávali domovské právo v místě výkonu povolání. Ženám byla po sňatku povinně přidělena domovská příslušnost jejich manželů. V zákoně byly uvedeny také dvě možnosti ztráty domovského práva – a to v případě přijetí jiného nového domovského práva nebo ztrátou rakouského státního občanství. Pro cizince bylo obtížné získat v monarchii domovské právo či rakouské občanství, neboť jedno podmiňovalo druhé.

Díky domovskému právu se poprvé v českých zemích objevila úřední listina nazvaná domovský list, která byla platná pro celé naše území a předcházela našemu dnešnímu občanskému průkazu. Tento doklad býval v německém znění a zároveň ve znění jazyka určité korunní země.⁵⁰ Ve fondu Archiv města Lomnice nad Popelkou se nacházejí i domovské listy pouze v češtině. Byla to neprenosná identifikační listina. Domovský list obsahoval tyto náležitosti: číslo, země, název politického okresu, do kterého obec patřila, název obce, jméno, zaměstnání, stav, stáří, kde a kdy byl domovský list vyhotoven, vlastnoruční podpis toho, komu byl list vydán, podpis radního a starosty. List byl ofrankován a doplněn razítkem

---

⁴⁷ STOKLÁSKOVÁ, Z. Domovské právo a obecní samospráva. In FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006, s. 138 – 145. ISBN 80-7325-091-8.

⁴⁸ STOKLÁSKOVÁ, Z. Zákonné rozlišení „domácích“ a „cizích“, vývoj domovského práva v Rakousku 1751 – 1843. In: *Český časopis historický*. 2004, č. 2, s. 297 – 341. ISSN 0862 – 611.2.

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ tamtéž

obce.⁵¹ Pro kontrolu byla každá obec povinna vést matriku obecních členů. Mimořádná pravidla od roku 1850 platila pro města se zvláštním městským statutem.

Po prozatímním obecním zřízení následoval obecní zákon v roce 1859. Novinkou bylo znemožnění přijetí chudých do domovské obce mlčky vydržením. Byl zde poprvé definován statut cizinců. Nový říšský zákon následoval tentokrát brzy v prosinci 1863. Rozlišoval tři různé druhy práva k pobytu v obci: domovské právo, právo nerušeného pobytu a právo na provozování řemesla. Dále zákon rušil dělení příslušníků obce na dvě kategorie.⁵² Jeho novela se podívala na světlo světa o 26 let později.

3.3 Domovské právo – zákonná podoba

„V málokterém oboru veřejné správy jest judikatura správního soudního dvoru tak bohata, jako v záležitostech domovských.

Příčinou toho jednak jest, že zákony domovské při neustálých změnách poměrů, kterých se týkají, poskytují hojně příležitosti k různým výkladům, hlavně však vědomí obcí, že každý příslušník může se státi příčinou značných výloh chudinských. Vědomí toto a trpké zkušenosti vzbudily ve všech obcích opatrnost a zdrženlivost při uznávání příslušnosti, která v mnohých případech se změnila i v bezdůvodné odepírání příslušnosti, následkem čehož stále povstávají tvrdošijné a vleklé spory, jimž se teprve rozhodnutím nejvyššího správního soudního dvoru konec činí“⁵³

Tato výstižná slova obsahuje úvod komentovaného znění ř. z. č. 105, ze 3. prosince 1863 doplněného zákonem č. 222, z 5. prosince 1896 od Jana Trávníčka z roku 1901. Zákon č. 105 se skládal z osmi oddílů, obsahoval padesát paragrafů s přílohou tiskopisu pro listy domovské. Zákon č. 222 byl jeho novelou, byl tvořen třemi články a vzorem žádosti pro obce, které chtěly uplatnit nárok udělení práva domovského za svého příslušníka.

Zákon č. 105 - obecná ustanovení nalezneme v oddíle prvním. Právo domovské se vztahovalo k určité obci a zaručovalo nerušený pobyt v ní, a také právo na podporu v chudobě. Domovského práva mohli nabýt jen státní občané, pro které bylo zároveň právem i

⁵¹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou, inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 4.

⁵² STOKLÁSKOVÁ, Z. Zákonné rozlišení „domácích“ a „cizích“, vývoj domovského práva v Rakousku 1751 – 1843. In: *Český časopis historický*. 2004, č. 2, s. 297 – 341. ISSN 0862 – 611.2, s. 334 – 335.

⁵³ TRÁVNÍČEK, J. Domovské právo dle zákona ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a zákona ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222. Praha, 1901, s. 1.

povinností. Paragrafy č. 3 a č. 4 se zabývaly domovskou příslušností v případě rozšiřování či naopak rozdělování obcí.⁵⁴

Druhý oddíl řešil nabývání, změnu a ztrátu práva. Právo domovské vznikalo narozením, provdáním se, přijetím do svazku obecního (§8, §9) nebo dosažením veřejného úřadu (§10). Novela zákona z roku 1896 zrušila paragrafy č. 8, 9, 10 a nahradila je novými přesnějšími ustanoveními. Například nový §10 zněl: „*Definitivně ustanovení úředníci a sluhové dvorní, státní, zemští, obecní, zastupitelstev okresních a fondů veřejných, duchovní a veřejní učitelé, konečně c.k. notáři nabývají nastoupením do svého úřadu práva domovského v obci, ve které jim bylo vykázáno jejich stálé sídlo úřední.*“⁵⁵ Změnu domovského práva zákon řešil u dětí (manželských, legitimovaných či nemanželských). Ztráta státního občanství znamenala zároveň ztrátu práva domovského. Vzdát se domovského práva bylo možné jedině tehdy, když se nabylo domovské právo v jiné obci.⁵⁶

Třetí oddíl se týkal řízení s bezdomovci. Za bezdomovce byly považovány osoby, jejichž příslušnost se nedala právě prokázat. Jejich domovská příslušnost se následně usilovně zjišťovala a zároveň byl stanoven postup, do které obce mají být přikázáni (§19).

Čtvrtý oddíl měl za úkol dát obcím povinnost k chudinským opatřením. Chudinská opatření měla také svůj vlastní zákon. V Čechách byl vydán zákon dne 3. prosince 1868 z. z. č. 59. Povinnost obce k chudým nastávala pouze tehdy, pokud nebyla jiná třetí osoba, která měla povinnost dle jiných zákonů se o chudého postarat. Pokud nebyla tato třetí osoba, obec měla povinnost poskytnout nutnou výživu a ošetření v případě nemoci, u dětí byla také ustanovena jejich výchova. Druh a způsob podpory chudých záležel na samotné obci. Když však potřeboval nutnou podporu cizí příslušník, který se právě nacházel v obci, obec mu byla povinna nutnou podporu poskytnout. Náhradu pak mohla žádat od domovské obce cizince. V praxi to často znamenalo mnoho dopisů mezi dotyčnými obcemi. Ne vždy byla domovská obec ochotna proplatit poskytnutou podporu. A tak se obec, která podporu poskytla, obracela na příslušné okresní hejtmanství, aby pak tuto částku upomínala od domovské obce. Obec byla povinna poskytnout finanční podporu i ošetření. Tento zákon se nedotýkal státních smluv uzavřených ohledně ošetřování nemocných a pohřbívání zemřelých⁵⁷

Oddíl pátý – „*O listech domovských,*“ Domovský list potvrzoval určité osobě právo domovské v uvedené obci. Vydávaly je bezplatně obce dle tiskopisu přiloženého k zákonu.

---

⁵⁴ TRÁVNÍČEK, J. *Domovské právo*. Praha, 1901. s. 7-11.

⁵⁵ TRÁVNÍČEK, J. *Domovské právo*. Praha, 1901, s. 16-45.

⁵⁶ tamtéž, s. 60-65

⁵⁷ TRÁVNÍČEK, J. *Domovské právo*. Praha 1901. s. 66 – 104.

V šestém oddíle – „*O příslušnosti a řízení ve věcech domovských*“ se dozvíme, že většina záležitostí náležela k rozhodování politických úřadů, kromě vyjmenovaných výjimek. Před soud se měly dostat otázky civilního práva. Oddíl řešil kam se odvolat, když obec odmítla vydat domovský list. Odeslat osobu postrkem do domovské obce, bylo možné jen v případě, že domovská obec byla jistě určena. Sedmý oddíl se zabýval působností zákona na území z obecního svazku vyloučená a následoval osmý oddíl se závěrečnými ustanoveními. Dále byl přiložen tiskopis pro listy domovské.⁵⁸

3.4 Statistický příklad

Zdeňka Stoklásková uvádí, že v roce 1869 žilo 80 % obyvatelstva Moravy v jiné obci, než v té, ve které se narodili. V Čechách to bylo 72,4 % a průměr pro celé předlitavsko byl 78,7 %.⁵⁹ Procentuální složení obyvatel Lomnice dle domovského práva na základě sčítání lidu 1890 bylo přibližně 60 % příslušných do Lomnice, 40 % pak patřilo do okolních i vzdálených obcí. Často se objevovaly obce nejbližšího okolí: Bradlecká Lhota, Košov, Nová Ves, Stružinec. Vzdálenější místa se vyskytovala méně často, zato s velkou variabilitou: Čáslav, Červené Pečky, Dvůr Králové, Heřmanův Městec, Hlinsko, Horní Počernice, Chotěboř, Chrastava, Kardašova Řečice, Kladno, Kolín, Liberec, Mšeno, Nový Bydžov, Praha, Přerov, Spojil u Pardubic, Vysoká nad Labem, Třeboň a další. Račana obývalo 36,5 % jiných příslušníků, Dolní Lomnici dokonce 48 %.⁶⁰

Mezi ty, co měli domovskou příslušnost jinde než v Lomnici, patřili advokát, bankovní úředník, c.k. soudní sluha, mlynář, kameník a také drobné služebnictvo, které bývalo většinou z blízkého okolí. Místa narození byla ještě pestřejší i z důvodu pohyblivosti v rámci některých povolání – advokát Vítězslav Žemlička s manželkou Lucií a jejich čtyřmi dětmi se narodili na těchto místech: Valšínov, Budapešť, Prachatice, Kutná Hora, Neulengbach, Bítouchov. C. k. soudní příručí Antonín Šilhavý a jeho rodina měli domovské právo v Lomnici, ale místa narození členů rodiny byla rozdílná: Klatovy, Český Dub, Police, Lomnice, Pohoř. Sládek Rudolf Fischer s rodinou měl domovské právo v obci Malý Rohozec, kde dodnes sídlí pivovar. Jeho pomocníci – sladovnický mistr Rudolf Beran, bednář Václav Donát i vozka

---

⁵⁸ Viz obrazová příloha č. 3.

⁵⁹ STOKLÁSKOVÁ, Z. Domovské právo a obecní samospráva. In FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006, s. 138 – 145. ISBN 80-7325-091-8.

⁶⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn. č. 51. K těmto výsledkům se došlo sečtením všech obyvatel, kteří do Lomnice patřili a všech, kteří do nich nepatřili a tento poměr byl procentuálně vyjádřen. Pro příklad se vybrali obyvatelé Lomnice, Račan a Dolní Lomnice.

Václav Šulc také nebyli příslušní do Lomnice, většina z nich měla odlišnou domovskou obec s rodnou.⁶¹

Domovské právo tedy nebylo důvodem, proč by měl dotyčný bydlet v určité obci. Lidé se volně stěhovali za prací a za manželstvím po celé monarchii i za její hranice.

---

⁶¹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 69, kn č. 51.

4 Nabývání domovského práva

4.1 Protokoly o přijetí do svazku obce⁶²

Pro Lomnici se dochovala jedna kniha s protokoly o přijetí do svazku obce. Obsahuje úvodní seznam a 33 protokolů o přijetí do svazku obce. Knihu uvádělo znění základních povinností všech občanů:

„*POVINNOSTI OBČANA*

Každý občan jest povinnen nejvyššího zeměpána jakož i úřadu prostředně neb bezprostředně představených a magistrátů poslušen a jím svěřen býti k užítku obce vůbec, seč síla jeho, přihlížeti škodě nebezpečí a ujmě tetěž předcházeti. Obec před škodou, nebezpečím a ujmou chrániti a pakliby co takového seznal, totož bez prodlení řádně udati, daně které sousedstvo platiti má a jiné jak co cí. král tak obecné dávky jak na jednotlivce vypadnou, volně odváděti a se všem jiným příslušnostem a povinnostem bez odporu povoliti, poslez jak se sluší ctěnému občanu. Ku svým spoluobčanům upřímně a řádně chovati: Věrné plnění těchto povinností nejen rukoudáním slavně prislybitě, nýbrž se také zavázete, že se v každém čase o případu tak a ne jinak zachovati chcete a zachováte.“⁶³

Protokoly obsahovaly datum vydání domovského listu, jména těch, kterým bylo uděleno domovské právo a byla zde uvedena nemovitost, kterou vlastnila hlava rodiny. Dále zde bylo datum, kdy se obecní zastupitelé shodli na schůzi o přijetí nových občanů. Uvádělo se, kdo získal domovské právo, například muž s manželkou a nezletilými dětmi.⁶⁴ Nedílnou součástí protokolu byla částka, která se musela zaplatit – jako podmínka přijetí do obce. Částka se skládala z příspěvků do důchodu obecního, na hasičské náčiní, na osvětlení města a na příspěvek do chudinského ústavu. Celková částka se případ od případu lišila. V případě Josefa Klimmta na protokolu z 26. června 1860 a některých dalších byly stanoveny termíny splátek.⁶⁵ Výše a časové rozsahy splátek byly rozdílné.

⁶² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 81, kn. č. 79.

⁶³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 81, kn. č. 79.

⁶⁴ 22. září 1892 získal domovské právo František Brož, barvíř z Jeřmanic, zároveň se svou manželkou Anežkou Brožovou a jejich nezletilými dětmi: synem Jindřichem, narozen 2. července 1871, synem Rudolfem, narozen 18. listopadu 1873 a dcerou Žofií, která se narodila 15. května 1876.

⁶⁵ Josef Klimmt, přijat 26. června 1863. Výše jeho poplatků byla: sousedská taxa 12 zlatých a 60 krejcarů, na hasičské náčiní 1 zlatý 57 krejcarů, na osvětlení města 3 zlaté 15 krejcarů, celkem tedy 17 zlatých, 32 krejcarů. Tuto celkovou částku mu rozdělili na 8 splátek po 2 zlatých a jednu splátku na 1 zlatý 32 krejcarů. Splátky byly na devět měsíců, splatné vždy k prvnímu v měsíci. Zvláštní taxa na chudinství nebyla vyčleněna.

První dochovaný protokol byl z 28. února 1860 pro Františka Jand'ourka z Libštátu, majitele domu č. 49. Poslední z 27. září 1894, pro Martina Kováře z Jilemnice, který žádost podal již 20. dubna 1875. Domovské právo mu bylo uděleno 7. srpna 1875. Nebyl mu však vyhotoven diplom. Povinnou taxu zaplatil také již v roce 1875. Protokoly neobsahovaly zásadní informace, které by nebyly zároveň zaznamenány v zápisech obecního zastupitelstva. Se zápisy ze zasedání městské rady protokoly nešlo porovnat, poněvadž se nedochovaly pro stejné časové období. V zápisech obecního zastupitelstva byl však charakter textu informativní oproti protokolu, který podepisovali starosta a slibující. Všechny protokoly byly vydány pro muže, opatřeny kolkem a některé razítkem města. Z počátku – od roku 1860 do roku 1861 se platilo za vystavení protokolu 36 krejcarů. Od roku 1863 až do roku 1894 se platilo 50 krejcarů.

Nejmenší taxu zaplatil 20. ledna 1879 Antonín Šic, obchodník z Lomnice - a to 10 zlatých 25 krejcarů. Největší taxu zaplatili 3. listopadu 1879 Ludvík Nykliček, majitel domu čp. 5 v Lomnici – 68 zlatých a 75 krejcarů a 22. září 1892 František Brož, barvíř z Jeřmanic a majitel domů čp. 34 a 50 v Dolní Lomnici – 69 zlatých.

Následující tabulka zachycuje prvních 11 protokolů. Uvádí, komu a kdy byl protokol o přijetí do obce vystaven a v jaké výši mu zastupitelstvo určilo povinnou taxu. Ve vystavených protokolech byl příjemce protokolu často již vlastníkem nemovitosti, v některých případech i několika nemovitostí v Lomnici.

Základní informace o první třetině vydaných protokolů⁶⁶

Jméno	Datum	Taxa	Majitel domu č.:
František Jand'ourek	28. února 1860	16 zl 12 kr	-
Josef Fišer	2. března 1860	31 zlatých (6 splátek)	196
František Špicar	5. března 1860	-	233
Josef Kafka	5. března 1860	31 zl 42 kr	37
František Žanta	7. března 1860	13 zl (5 splátek)	34
Jan Vávra	14. srpna 1860	12 zl 37 kr (4 splátky)	43 Dolní Lomnice
Ján Hörzig	17. ledna 1861	13 zl 80 kr	60 a 229
Josef Plichta	14. května 1861	31 zl 44 kr (3 splátky)	37 na Račanech
Augustin Štrial	8. srpna 1861	11 zl 23 kr (5 splátek)	56 Dolní Lomnice
Petr Vávra	25. června 1863	13 zl 50 kr (7 splátek)	213
Josef Klimmt	26. června 1863	17 zl 32 kr	-

⁶⁶ Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 81, kn č. 79.

Množství protokolů neodpovídalo počtu přijatých do obecního svazku. Nevíme, jaký byl podnět pro vystavení protokolu, ale rozhodně zde nebyla zaznamenána všechna přijetí, u kterých byla placena povinná taxa. Šest přijatých za rok 1860, tři přijatí za rok 1861 a dokonce žádný za rok 1862 je velmi nepravděpodobné.

V žádostech o udělení domovského práva se často vyskytovalo oznámení o zakoupení nebo vlastnictví domu v obci, jako důkaz o tom, že žadatel myslí vážně žít v Lomnici.

4.2 Žádosti o přijetí do svazku obce a žádosti o vyhotovení domovského listu

S nabýváním, změnou i ztrátou domovského práva měly starosti obce. S domovským právem souvisely i další dotazníky a přenesené působnosti obcí. Krásným příkladem byl případ Emanuela Brtvy, který se táhl přibližně od roku 1891 až do roku 1925. Tento příklad se táhl přes tři generace. Třetí generací zde byla dcera Jaroslava Brtvy, která měla domovské právo po svém otci v Lomnici, ačkoli se ona a nejspíše i její otec narodili ve Frenštátě. Otázka domovského práva nebyla chvilkovou a jednoduchou záležitostí. Vyžadovala přesnou dokumentaci a evidenci obyvatel. Ta však nebyla v tomto případě dokonalá, neboť o Jaroslavu Brtvovi víme až z dopisu, ve kterém se oznamovala jeho smrt. V obecní matrice nebyl zaznamenán.

Následující tabulka uvádí rodinné vztahy v dalším textu. Je zde třeba si uvědomit roky narození a úmrtí. Navíc uvádí povolání zmiňovaných osob. Bydliště v případě dětí je uváděno v jejich dospělosti. Rok úmrtí je uváděn jen v případě, že o smrti následuje zmínka v textu. O Jaroslavu Brtvovi není v matrice záznam, ale z dopisu, který byl poslán kvůli informaci o jeho smrti, lze vyvodit, že byl nejstarším synem Brtvových.

Rodiče⁶⁷

Jméno	Rok narození	Místo narození	Povolání	Bydliště	Rok úmrtí
Emanuel Brtva	1865	Lomnice	mistr	-	1907
Anna Brtvová, roz. Irová	1871	Praha	dělnice	přijata do Frenštátu 1918	-

⁶⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 3.

Děti⁶⁸

Jméno	Rok narození	Místo narození	Povolání	Bydliště	Rok úmrtí
Jaroslav Brtva ⁶⁹	-	-	-	-	padl ve válce roku 1916
Karel Brtva	1891	Frenštát	úředník státní dráhy	Praha	-
Zdeňek Brtva	1895	Frenštát	řezník	Frenštát	-
Marie Brtvová	1899	Frenštát	steperka	od r. 1925 v Praze	-
Emanuel Brtva	1900	Frenštát	zámečník	Frenštát	-
Ladislav Brtva	1902	Frenštát	obuvník	Frenštát	-
Božena Brtvová	1904	Frenštát	tovární dělnice	Frenštát	-
Anna Brtvová	1906	Frenštát	švadlena	Český dub	-

Emanuel Brtva (otec), příslušník Lomnice, žil se svou manželkou Annou nejméně od roku 1891 ve Frenštátu pod Radhoštěm (jeho děti měly v matrice zapsáno místo narození Frenštát). Jak pak dokazují další případy, včetně případů z této rodiny, většina obyvatel žádala o domovský list až ve chvíli různých potřeb.

Emanuel Brtva zemřel 14. května 1907 ve Frenštátu. Lomnice žádala 12. června 1909 o přijmutí (již zemřelého) Emanuela Brtvy, jeho manželky Anny a jejich dětí do domovského svazku ve Frenštátu. Lomnice si byla jistá oprávněností své žádosti a vyzývala Frenštát, aby neprodleně této žádosti vyhověl.

Po mnoha vyměněných dopisech mezi Lomnicí, Frenštátem a okresními hejtmanstvími v Semilech a Místku došla do Lomnice odpověď, že žádost byla zamítnuta. Žádost byla zamítnuta oprávněně dle znění zákona, neboť Emanuel Brtva zemřel (v pramenech se ale nenašla zpráva, že by Frenštát informoval Lomnici o jeho smrti), tudíž nešlo udělit domovské

⁶⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 3.

⁶⁹ Měl ženu Annu a dceru Ludmilu.

právo mrtvému. A Anna Brtvová nebyla ještě vdovou ve Frenštátu víc jak deset let. Zde se promítla byrokracie, která znemožnila přes faktické oprávnění, udělit domovské právo. Nastaly tím další případy, které se musely mezi Lomnicí a Frenštátem řešit.

Lomnice psala do Frenštátu, kdo zbyl po Jaroslavu Brtvovi (padlém nejstarším synu Brtvových) jako nejbližší příbuzný a měla starost o jeho pozůstalostní řízení. Tentokrát však starost nebyla veliká, neboť pro úplnou nemajetnost se žádné řízení nekonalo.⁷⁰ Náklady s rodinou Brtvovou vznikly také při onemocnění dcery Marie 26. září 1917. Marie onemocněla tyfem, byla vzata do místní epidemické nemocnice. Frenštát Lomnici informoval, že ošetřovací výlohy budou Lomnici oznámeny a od ní požadovány.

Vdově Anně poskytl Frenštát domovské právo 22. února 1918, u jejích dětí není v matrice zapsáno, že by byly přijaty do Frenštátu. A tak další dopis z Lomnice mířil do Frenštátu, když potřebovala předvolat k odvodu Emanuela Brtva (syna) 3. března 1921. Dopis z okresní politické správy v Semilech přišel do Lomnice, ta ho pak dále poslala do Frenštátu. Z Frenštátu mířil dopis do Lomnice roku 1925, když snoubenec Marie Brtvové žádal o posláni jejího domovského listu za účelem sňatku. Lomnický domovský list pak také potřeboval Emanuel Brtva, když se mu naskytlá příležitost zaměstnání na Slovensku. Ještě ve dvacátých letech měl totiž domovskou příslušnost v Lomnici i přes to, že se ve Frenštátě narodil a žil zde neustále, a to od 20. listopadu 1900 a jeho rodiče ještě déle.

Žádosti o vydání domovského listu byly různé, aktivované většinou nějakou potřebou. V případě Brtvových to byly příležitosti sňatku a cesty za zaměstnáním na Slovensko. Z tohoto důvodu nebylo možné v určitém ohledu zpracovat rejstřík vydaných domovských listů, neboť neexistuje žádná pravidelnost nebo jiná pojící skutečnost, proč a kdy byly domovské listy vydány. Vždy se jednalo o zcela individuální případ a důvod, proč bylo potřeba domovský list vydat.

Další zajímavý případ žádosti o vydání domovského listu byla žádost Josefa Brabínka. Josef Brabínek byl „*následkem neblahého styku s policií c. k. zemským soudem ve Vídni odsouzen k delší ztrátě osobní svobody.*“⁷¹ Do této doby bydlel ve Vídni trvale jako privátní úředník a učitel, nepotřeboval žádný výkaz ani domovský list k cestování. Po trestu se chtěl pak ale vyvarovat dalších následků v případě setkání s policií, která ho žádala, aby se prokázal

---

⁷⁰ Jaroslav Brtva padl 17. června 1916 v První světové válce. Zůstala po něm vdova Anna a dcera Ludmila ve Frenštátu. Z jeho nejbližších příbuzných žila ještě jeho matka Anna s dětmi Karlem, Zdeňkem, Marií, Emanuelelem, Stanislavem, Boženou a Annou bydlící ve Frenštátě č. 637.

⁷¹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 3.

svým domovským listem, který neměl. Proto prosil o co nejrychlejší vyhotovení a zaslání domovského listu.⁷²

V Hořením Bousově sháněl domovský list chlapec Josef Korda v roce 1867. Zůstal na noc v hospodě, kde se mu lomnický domovský list ztratil. Nebo ho někdo jiný omylem odnesl. Hospodský a místní představený prosili Lomnici o vydání a zaslání nového domovského listu pro chlapce.⁷³

Potřeba domovského křestního listu nastala pro Josefu Brožkovou 20. února 1883, když bylo třeba vyhotovit její čelední knížku. Čelední knížku chtěla vystavit i Anna Bémová z Rožďalovic 30. září 1895. Je otázkou, proč lidé nechávali žádost o domovské právo na pozdější dobu.

Porodní babička Anna Burkhardová – příslušnice Bělohradu žila v Lomnici přes 40 let, než v roce 1908 požádala o domovské právo. Ve svých 48 letech pak Lomnici psala, že je „bezúhonná a dosud zachovalá“, její žádosti bylo vyhověno a byla přijata do svazku obce 29. května 1908.⁷⁴

Toho dne lomničtí zastupitelé udělili domovské právo také hostinskému Eduardu Tvrzskému, Františku Šimkovi, účetnímu Janu Šoustalovi, Františku Beránkovi, továrnímu dělníkovi Františku Lamačovi, krejčímu Janu Kobrlemu, Ludmile Tichánkové a jejímu synu. Žádost zamítli obecnímu úřadu Benecka žádajícího o přijetí kočího Karla Hendrycha, protože přerušil svůj pobyt v Lomnici – na tři měsíce odešel v roce 1899 do Vrchlabí. Zastupitelé také projednali přijetí dosavadních lomnických příslušníků Jana Noska do Libáně a Cecilie Zajícové do Vídně.⁷⁵

Jiný důvod žádat o zaslání domovského listu měl Kristián Zajíc bydlící v Lomnici, příslušný do Víchovské Lhoty. Domovský list potřeboval kvůli sčítání lidu. Obecní úřad ve Víchovské Lhotě domovský list zaslal 26. ledna 1891.

Lomnice žádosti o domovské právo přijímala, odmítala nebo nechávala na další prozkoumání. Zde se uvádí několik příkladů, proč obec zamítla přijmout žadatele. Martina Václavíka, mistra krejčovského, z Dolní Sytové nepřijali lomničtí zastupitelé proto, že neuběhlo ještě 10 let od doby, kdy v obci uložil domovský list. Přijetí Josefa Kozáka znemožnil jeho domovský list. Byl vystaven, ještě když nebyl plnoletý a chyběl mu ještě jeden rok na to, aby mohl být ze zákona přijat.

---

⁷² Dopis Josefa Brabínka neobsahuje dataci, byl však přiložen cestovní pas datovaný k roku 1879.

⁷³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

⁷⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 3.

⁷⁵ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 23 kn č. 5.

Košťálov marně žádal o schválení žádosti pro Annu Janatovou. Lomnice tuto žádost odmítla z důvodu, že tam Anna Janatová nebyla hlášena a její domovský list nebyl uložen u zdejšího úřadu. Františka Mizeru z Nové Vsi v Lomnici nechtěli, protože tam nebyl ještě 10 let a navíc dostával od Nové Vsi podporu.

Barboře Mikulové k udělení domovského práva chyběly příslušné doklady a neprospělo jí ani užívání podpory. Cidlina žádala o přijetí pro Jana Kozáka, Lomnice nevyhověla. Cidlina se totiž spletla, Jan Kozák žil ve Staré Lomnici a ne v Lomnici nad Popelkou.⁷⁶

4.3 Žádosti o domovské právo vydržením a o zjištění pobytu

Žádost o domovské právo vydržením v mnoha případech žádala obec. Té se samozřejmě nevyplácelo, aby měla v domovském svazku osoby, které žily dlouhodobě jinde a pak na stará kolena se o ně musela postarat. Mnoho obcí psalo do Lomnice, aby přijala její občany a Lomnice zase prosila o přijetí svých občanů jinde.

A tak 5. března 1914 žádala obec Valdov Lomnici, aby přijala Františka Brádleho, který žil více jak 10 let v Lomnici. Jeho nárok byl uznán, domovské právo mu bylo uděleno. Než obec někoho přijala, zjišťovala u domovské obce, zda dotyčný nebyl trestán, nevyužil dosud chudinských podpor a další informace o něm.

Často neměly obce aktuální informace o pohybu svých členů. Obce netušily, že dotyčný se zdržoval jinde, než předpokládaly. Lomnice psala 9. března roku 1905 obecnímu úřadu v Soběrazi žádost, aby přijala do obecního svazku Františka Brendla, obuvníka, narozeného r. 1869 a příslušného do Lomnice. Odvolávala se na jeho více jak desetiletý pobyt v Soběrazi. Soběraz žádost Lomnici vrátila s tím, že dotyčný František Brendl v obci Soběraz nebydlí. František Brendl se prý zdržoval v Kbelnici u Jičina. Kbelnice pak přiznala domovské právo Františku Brendlovi 18. prosince 1906 a Lomnici o tom 20. prosince 1906 informovala dopisem.⁷⁷

Obecní úřad v Nové Vsi žádal 20. dubna 1912 o přijetí Jana Cermana z důvodu nepřetržitého a dobrovolného pobytu v obci. Lomnice tuto žádost zamítla z důvodu, že roku 1905 bylo nahlášeno o Janu Cermanovi, že odešel do neznáma, od roku 1908 se pak zdržoval v Jablonci.⁷⁸

⁷⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

⁷⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 3.

⁷⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 4.

Lomnici zajímalo, kde se nacházel Antonín Janda. Dotazovala se Grünwaldu,⁷⁹ zdali nebyl tam a pokud ne, aby oznámili, kam se přestěhoval. Grünwald odpověděl, že se tam nezdržuje, aby se zkusili zeptat ve Wiesenthalu, Schlagu nebo Hennersdorfu. Lomnice tedy odeslala dopis do všech zmíněných obcí. V Hennersdorfu odepsali, aby to zkusili ve Wiesenthalu. Pokusy o zjištění pobytu Antonína Jandy byly však neúspěšné. Šťěstí zkoušeli Lomničtí ještě v Pottensteinu i tam byla odpověď „nicht“.⁸⁰

V červnu 1895 prosila Lomnice městský úřad v Berouně, aby vyšetřil informace o rodině Ferdinanda Kynčla. Zajímal se o stáří, zaměstnání a bydliště všech členů rodiny. Beroun jejich žádosti vyhověl a v červenci zjištěné informace zaslal.⁸¹

Lomnice měla své příslušníky roztroušené nejen po Čechách a Moravě. Kde jinde žili její příslušníci? Například: Uhry: Győr – tam se narodila 22. června 1914 Veronika Jirounková, dcera Antonína Jirounka a jeho ženy Marie. Antonín Jirounek (ředitel firmy Taussig a synové) se narodil v Lomnici, jeho žena v Hlinsku. Jejich děti měly místa narození Hlinsko, Raab a Győr v Uhrách. Tato rodina se roku 1920 přistěhovala zpět do Hlinska, kde v roce 1930 získali domovské právo.⁸²

Dále Bavorsko: c.k. okresní hejtmanství v Semilech informovalo Lomnici 15. března 1911, že v Bavorsku v Pfersu zemřel Václav Janda, který se sice v Pfersu již narodil, ale domovskou příslušnost měl v Lomnici.⁸³

V Pfersu zemřel také Josef Kundratický ve věku 78 let. Do Lomnice o tom přišla zpráva 23. března 1911.⁸⁴

Další příslušnice Lomnice zemřela také v Bavorsku. C.k. okresní hejtmanství v Semilech oznamovalo 8. února 1913 úmrtí Marie Doubravské v „Gunzesriechu“. Více případů konkrétně úmrtí v zahraničí bylo při světové válce.

Z království Itálie, provincie Milán – diecéze Czrnone přišla zpráva o narození Ludvíka Antonína Krátkého, syna Josefa a Marie Toglieri. Narodil se 17. ledna 1856 a byl zde pokřtěn.

Někdy mezi obcemi vyvstaly spory o udělení domovského práva vydržením. Jejich spor pak řešilo c.k. okresní hejtmanství. Do Semil se odvolávala proti rozhodnutí Lomnice o

---

⁷⁹ Grünwald an der Niesse = Mšeno nad Nisou, soudní okres v r. 1930 Jablonec nad Nisou, Wiesenthal and der Niesse – Lučany nad Nisou, Hennersdorf = Jindřichov, Bad Schlag = Jablonecké Paseky. viz SOA Litoměřice. *Lexikon obcí severních a severozápadních Čech* [cit. 2011-03-12].

URL: <http://www.soalitomeric.cz/slovník/slovník.php?search=&obec=0&obec_de=0&ou92=0&o92=0&o30=5&so30=0&fu=0&p=0&po=0>.

⁸⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 8.

⁸¹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

⁸² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 8.

⁸³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 8.

⁸⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

nepřijetí Františka Kazdy nedaleká obec Železnice. Ve stejném roce jako předchozí příklady byl veden spor o přijetí Františka Kazdy, narozeného 30. července 1852 v Železnici. Byl synem Václava Kazdy a Anny, rozené Zajícové. Železnice dávala jako důvod žádosti pobyt delší než deset let v Lomnici. Okresnímu hejtmanství si stěžovala, že Lomnice tuto žádost zamítla bez řádného odůvodnění. Železnice vysvětlovala, že podpora, kterou mu kdysi poskytla, byla jen přechodnou výpomocí v době nemoci. Dopadlo to tak, že Františka Kazdu i jeho ženu Annu, rozenou Prskavcovou Lomnice přijala.⁸⁵

Zajímavé bylo ustanovení, že obce domovská mohla žádat o výslovné přijetí svého příslušníka jinde, aniž by s tím dotyčný příslušník souhlasil.

Zemská správní komise království Českého zahájila 5. března 1914 jednání o příslušnosti rodiny Františky Jandové. Zemská komise vyzývala Lomnici, aby zažádala o přiznání domovského práva této rodiny v Pottenskrimu v Dolním Rakousku, neboť tam žila již od roku 1900. Františka Jandová byla totiž přijata k ošetřování do Rathovy veřejné nemocnice v Badenu u Vídně. Zemská komise tedy chtěla, aby Lomnice zahájila řízení o přijetí do tamní obce, aby nevznikly náklady ani Lomnici, ani zemskému fondu království Českého. Dvoustránkový tištěný dopis tohoto pokynu byl plný zákonného vysvětlení proč a jak to má Lomnice udělat, upozorňoval také na to, že nelze považovat za úkon chudinského opatření, když byl někdo přechodně ošetřován v nemocnici. A hlavně na to, že může jednání o přijetí obec zahájit zcela samostatně i proti vůli dotyčného. V případě odmítnutí informoval dopis také o možnosti odvolání.⁸⁶

Na tomto případě bylo možné sledovat propojení zájmů 2 stupňů samosprávy, a to zájmy obecní a zemské. Země, stejně jako obec, se velice bránila možným nákladům a snažila se jim co nejvíce předcházet.

V prostudovaných materiálech se pro sledované období neobjevil případ udělení domovského práva na základě § 10 (říšského zákona č. 105, ze 3. prosince 1863 doplněného zákonem č. 222, z 5. prosince 1896) dosažením nějakého veřejného úřadu.

4.4 Konec příslušnosti

Domovské právo mohlo být ukončeno pouze přijutím občana do jiné obce nebo smrtí dotyčného příslušníka. Dále ztrátou rakouského občanství, ale takový případ se v prostudovaných materiálech neobjevil. Poté, co příslušník byl přijat do jiné obce, nebo

---

⁸⁵ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

⁸⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 8.

někde zemřel, vracel se někdy domovský list se zprávou o příslušné situaci do domovské obce.

V Archivu města Lomnice nad Popelkou najdeme sbírku 53 odebraných⁸⁷ domovských listů z období 1855 – 1923. Je to tedy pouze zlomek neplatných domovských listů. Předpokladem je, že ne vše se dochovalo, a že ne vždy nastala situace, kdy neplatný domovský list byl vrácen obci. V podstatě není logické, proč si obec tyto listy schovávala. Šlo pouze o listinu – doklad, který měl význam jen pro dotyčného, když potřeboval prokázat svou příslušnost. Pokud byl příslušníkem obce, byl zaevidován v obecních knihách, jestli měl nebo neměl vystavený domovský list, jeho domovské právo neovlivňovalo. Možné je vysvětlení, že některé dokumenty shořely při požáru radnice, a proto si obec staré domovské listy nechávala.

Následující tabulka ukazuje přehled prvních dvaceti odebraných domovských listů, které byly uspořádány k sobě při pořádání archivního fondu. V tabulce se uvádí základní informace, komu byl domovský list vydán, kdy se určitá osoba narodila, jaké měla povolání a kdy byl domovský list vydán. Vynechaly se další opakující se údaje: obec, země, politický okres, podpis starosty (Lomnice nad Popelkou, Království České, okres Semily a právě úřadující starosta).

Přehled prvních dvaceti dochovaných odebraných domovských listů⁸⁸

Komu byl domovský list vydán	Datum vydání domovského listu	Rok narození žadatele	Povolání žadatele	Rodinný stav žadatele
Františka Bernard	8. 6. 1875	1858	švadlena	svobodná
Jindřich Bárta	23. 12. 1880	1855	klempíř	ženatý
František Brendl	1. 7. 1894	1869	dělník	ženatý
Václav Bárta	26. 3. 1898	1828	dělník	ženatý
Anna Cermanová	24. 4. 1866	1832	ruční práce	svobodná
Anna Čapková	6. 9. 1873	183?	tkalcová	vdova
František Čapek ⁸⁹	15. 6. 1876	1846	tkadlec	ženatý
Matěj Cerman	16. 6. 1890	1851	mistr řeznický	ženatý
Anna Cermanová	3. 1. 1891	1869	tovární dělnice	vdaná

⁸⁷ „Odebrané domovské listy“ je název signatury ve fondu Archiv města Lomnice nad Popelkou, fakticky to nejsou odebrané domovské listy, ale sbírka navracených domovských listů.

⁸⁸ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 118, kt. č. 2, sign. I/21.

⁸⁹ Domovský list Františka Čapka byl vydán v Nové Vsi – určoval tedy tamní příslušnost, ne Lomnickou.

Emanuel Cerman	1. 4. 1892	1853	malíř pokojů a písma	ženatý
Václav David	16. 3. 1867	1821	nádeník	ženatý
Arnošt Doubravský	13. 4. 1875	1829	obchodník	ženatý
Augustin Dědeček	14. 10. 1899	1848	tkadlec	ženatý
Josef Dlouhý	7. 8. 1891	1868	mistr štetkařský	ženatý
Kateřina Erbenová	10. 12. 1880	1833	dělnice	vdova
František Fučík	2. 7. 1899	1861	tkadlec	ženatý
Jaroslav Fajman	6. 2. 1901	1891	školák	svobodný
Marie Hrdlička	28. 4. 1855	1788	ruční práce	vdova
Antonín Holubec	5. 12. 1869	1837	tkadlec	ženatý
Anna Hrubý	14. 2. 1876	1839	švadlena	svobodná

Jiné možné nabízející se využití přehledu v této tabulce je například sledování jmen. Často se vyskytovala Anna a František. V porovnání s dnešní dobou jsou zde výrazná křestní jména Augustin a Emanuel. Zde uváděná příjmení se vyskytují v Lomnici běžně dodnes. To ale očekávaně neplatí u povolání, která byla poplatná své době a dnes jsou již přežitá. Zajímavostí u jmen je také to, že v některých případech se užívala u příjmení žen koncovka -ová, v některých se nechával mužský ekvivalent. Viz Kateřina Erbenová X Anna Hrubý.

Z většiny těchto domovských listů nelze zjistit období, kdy se dostaly zpět k obci a ani důvod, proč se navrátily do obce. Byla by zde potřeba hlubší sonda v příběhu jednotlivce. To by pak patřilo více k dějinám každodennosti. V případě JUDr. Kliment a jeho ženy se dostal domovský list zpět k obci zároveň s oznámením o jejich přijetí v Praze.

Lze zde sledovat věk osob v době, kdy jim byl vydán domovský list. Jestli jim byl domovský list vydán poprvé nebo opětovně, by se dalo zjistit dle rejstříku vydaných domovských listů. V tomto případě by to však nebylo zcela přesné, neboť rejstřík se zde dochoval až od roku 1867. Dalo by se ale předpokládat, že osoby žádaly o domovský list až v případě potřeby, tedy opětovné vydání domovských listů pro jednotlivce se nevyskytovalo často.

Zajímavé jsou i zde příklady povolání Lomnických příslušníků. Tato uvedená povolání potvrzují ostatní příklady v této práci, nejčastěji zde byli tkalci a dělníci.

Z jednotlivých příběhů uvedených v této práci je možno vyvodit, že pro jedince v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století byla důležitá rodina. Nebylo zde mnoho

výrazných případů svobodného starého mládence nebo panny. O podporu často žádal buď muž s manželkou, nebo vdova. Děti měly v této době velký význam, protože ve stáří bylo nejjednodušší se spolehnout na rodinu. Pokud byl chudý člověk neschopný práce a neměl děti, které by ho podporovaly, jen těžko se užíval. Pokud neměl nějaký velký majetek, podpora od obce nebyla nijak závatná, a ani ji nebylo vždy jednoduché získat. Přesto se zde ale nalézala například Anna Hrubý, které byl domovský list vydán v jejích 37 letech, a to byla stále ještě svobodná. Anně Cermanové bylo 34 let a také zůstávala svobodná.

Z ostatních příkladů v této práci vyplývá, že se lidé dožívali poměrně vysokého věku. I když toto tvrzení není nijak statisticky podloženo.

Příklady kdo ztratil domovské právo v Lomnici (získal ho v jiné obci) byly následující: 25. listopadu 1901 informoval Železný Brod o udělení domovského práva Antonínu Knoblochovi, pekařskému mistru, jeho ženě Alžbětě a dětem Jaroslavovi, Miroslavovi a Marii. V ten den vyhotovil Železný Brod pro Lomnici ještě jedno oznámení o přijetí, tentokrát pro Jana Keřkence, továrního úředníka, a jeho ženu Františku.

Jedním z častých míst, kam směřovali lidé z Čech, bylo hlavní město Praha. Směřovali tam i příslušníci Lomnice a Praha je přijímala. V roce 1902 byl do Prahy přijat JUDr. Josef Kliment, advokát, se svou ženou Stefanií, rozenou Vondrákovou a dětmi Eugenem a Richardem. Praha v dopisu oznamovala jejich přijetí a zároveň žádala o sdělení jejich zachovalosti. Dále Praha přijala v roce 1902 Jana Kinčla, pekaře z Račan, se ženou Františkou, rozenou Jandovou, a dětmi Františkou, Annou a Františkem. Jiný muž, stejného příjmení, jen psaný tvrdě. Václav Kynčl, vdovec z Břežan, byl v roce 1902 do Prahy přijat také.⁹⁰

V případě rozvodu mohla žena nabýt zpět domovské právo ve své původní obci. Zbavit se lomnické příslušnosti chtěla rozvedená Anna Křížková. S manželem příslušným do Lomnice se rozvedla a podala žádost na vymazání svého domovského listu v Lomnici. S žádostí zaslala i 15 kr. Lomnice neprojevila velkou snahu jí vyhovět, tak se v této věci v únoru 1873 muselo angažovat dokonce c.k. policejní ředitelství v Praze.⁹¹

---

⁹⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 9.

⁹¹ tamtéž

5 Chudinské podpory

5.1 Podpora na cestu do domovské obce a na výživu při pracovní neschopnosti

Dopisy mezi jednotlivými městy se dotýkaly často oblasti čtvrtého oddílu zákona č. 105 z 3. prosince 1863, ř. z.- povinnosti obcí k chudinským opatřením. V Lomnici se objevil příklad velmi šikovného zneužití této části zákona – jehlářského učně Jana Crhy, narozeného roku 1898, a jeho otce bývalého herce Bedřicha Crhy, narozeného roku 1873, oba příslušeli do Lomnice. Může se obdivovat, jakou rychlostí a šikovností dokázali oplývat. V dochovaných záznamech Lomnice od roku 1912 do roku 1914 cestovali po jednotlivých městech, kde jim vždy ochotně vyplatili podporu na cestu do domovské obce, neboť prý byli zcela bez prostředků.

Peníze jim vyplatili v Ústí nad Orlicí, Novém Bydžově, Karlíně, Jablonci nad Nisou, Staré Pace a jistě i v dalších obcích. Lomnice sdělovala roku 1914 do Jablonce, že náhrady poskytnuté Bedřichu Crhovi odmítá platit. Podpory získával prý podvodným způsobem a Lomnice se divila, že mu byly úřady ochotné neustále platit. Bedřich Crha dokázal získat během týdne podporu od 4 městských úřadů ve výši přes 30 K.⁹²

Udělování podpor v Lomnici bylo zaznamenáno v protokolech o jednáních zastupitelstva, nebo přímo v konkrétních dopisech mezi jednotlivými úřady. Podpory byly mnoha druhů. Již byla zmíněna podpora na cestu do domovské obce. Nejrozšířenější byla podpora výživy chudých, kteří se ocitli zcela bez prostředků. Udělení podpory předcházela buď konkrétní žádost, nebo návrh zastupitele. Oprávnění žádosti bylo prozkoumáno, zda šlo o oprávněnou prosbu. Pokud prosba byla oprávněná, tak byla podpora vyplacena.

Lomnické zastupitelstvo mělo chudinský odbor. V Lomnici byla částka na chudinství součástí povinné taxi při přijmutí do obce. Nacházela se zde chudinská a sirotčí pokladna, městský špitál a také nadace. Záznamy kdy a kolik bylo komu vyplaceno, najdeme v zápisech zasedání zastupitelstva. Velmi podrobně to bylo rozepsané hlavně ke konci sledovaného období.

Nejčastější důvody pro podporu na výživu a bydlení obyvatel byly žádosti starých a práce neschopných obyvatel. Častý důvod pro neschopnost práce byl vysoký věk a zdravotní stav. S přibývajícím věkem měli lidé velké problémy se zrakem.

---

⁹² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt. č. 4.

13. července 1890 prosil Josef Zeman z Berouna o poskytnutí stálé almužny na nájem, aby nemusel se svými dětmi bydlet na ulici. Jako důvod uváděl velkou bídu a úplnou slepost. Byla mu odeslána podpora 5 zl.

Podporu ve stáří potřeboval i Hynek Matoušek. Když žádal 21. května 1890 o stálou podporu, bylo mu 76 let. Omlouval se, že ho už zrak opouští, a proto je ke svému obuvnickému řemeslu neschopen. A že na nádenickou práci byl již starý, nebyl schopen pro sebe a ženu zajistit živobytí.

Ve stejném roce 13. prosince žádal o podporu 73 let starý tkadlec Jan Kopal se svou osmdesátiletou manželkou z Hvězdy. Do té doby se živili podomním obchodem, kde prodávali vlastnoručně vyrobené tkalcovské výrobky.

Další podomní obchodník Antonín Kozák ze Semil čp. 94 do Lomnice příslušel po svém otci, sládkovi v Lomnici. Ve věku 68 let žádal 6. listopadu 1893 o podporu. V té době byl již 8 let slepý na levé oko a na pravé přestával vidět. Opouštěla ho síla a tak prosil o podporu alespoň od podzimu do jara.⁹³

Za tyto staré osoby vypisovala žádosti třetí osoba, někdy se neuměli žadatelé ani podepsat a tak podpis nahrazovali třemi křížky. Tak tomu bylo i v případě Anny Matouškové a Františky Rindové. Anna Matoušková 10. listopadu 1893 podala žádost v Nymburku. Byla vdovou po obuvníku Antonínu Matouškovi. Do doby podání žádosti žila u své dcery Anny Němečkové, dělnice v Nymburku. Ta ale také ovdověla a bez podpory manžela se již o svou matku starat nemohla. Lomnice této žádosti nevyhověla.

Františka Rindová žila v Jilemnici. O podporu prosila tato vdova po Janu Rindovi 25. dubna 1894. V té době ji bylo již 80 let. Její syn Vincenc Rinda byl ženatý a byl otcem velké rodiny. Proto jako dělník v továrně měl sám starosti o uživení vlastní rodiny a starost o matku by mu byla přítěží.⁹⁴

Lidé, kteří žádali o udělení podpory, byli často chudí dělníci, nádeníci, podomní obchodníci a domácí tkalci nebo jejich pozůstalí. Byla to chudá povolání, která se vyskytovala v celém podkrkonoší. Často lidé žádající o podporu v dochovaných materiálech žili v jiných obcích než v Lomnici. Je zajímavé sledovat na konkrétních rodinách genealogický vývoj a tím i jejich generační pohyb mezi jednotlivými bydlišti.

---

⁹³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

⁹⁴ Upozornění na tyto vdovy najdeme ještě v závěrečné kapitole. Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

5.2 Podílení chudých, výdaje na lékařské ošetření a léky, pohřebné

Dochoval se seznam podílení chudých k 24. prosinci 1874. Město rozdělilo celkem 95 zlatých a 33 krejcarů. Celoročně 43 podělovaných osob dostalo po 80 krejcarech, celkem tedy 34 zlatých 40 krejcarů. Pak následovalo 38 zvláště podělovaných z Lomnice a 5 osob z Dolní Lomnice. Největší částku 10 zl 83 kr získal Josef Šimáček z Viškovské nadace, dále 6 zlatých Ignác Holendr z nadace J. V. císaře Františka Josefa. Další podělovaní dostali: 7 osob po 80 kr, 27 osob po jednom zlatém, 5 osob po 1 zl a 50 kr, a Jan Viesner a David Starý dostali 2 zlaté. Podělovaní tedy byli z nadace⁹⁵ Viškovské, z nadace J.V. císaře Františka Josefa, 18 zl 90kr pak dostaly osoby z nadace Leonardské a 59 zlatých 60 krejcarů osoby z chudinského ústavu.⁹⁶

Kromě peněz na výživu, bylo potřeba hradit lékařské výdaje nemajetných domovských příslušníků. Město mělo povinnost částku buď získat od příbuzných, přátel nebo ji uhradit.

Ve dnech 20. až 27. prosince 1849 byl v Pražské nemocnici léčen Petr Ryšavý, náklady jeho léčby se vyšplhaly na 3 zl a 20 kr. Lomnice měla tuto částku vyzvednout od jeho nejbližších přátel a poslat ji do Prahy, zprávu odeslalo c.k. okresní hejtmanství v Jičíně 26. dubna 1850.

Z c. k. okresního hejtmanství v Semilech přišla 1. července 1874 zpráva, že Ředitelství ženské porodnice ve Vídni oznámilo ošetřování Marie Bílkové, svobodné, dvacet let staré příslušnice Lomnice. Ošetřována byla od 25. dubna do 5. května 1874. Výlohy jejího ošetřování dosáhly výše 10 zl 45 kr. Její příslušnost určili dle čelední knížky. Purkmistra proto žádali, aby buď peníze vyzvedl, nebo zaslal vysvědčení chudoby.⁹⁷

Město podporovalo své příslušníky na výživu buď dlouhodobě, nebo krátce, například z příčiny aktuální nemoci. 28. února 1874 obec Zboží žádala o příspěvek pro Václava Košťála a jeho syna Josefa (25 let), tkalce příslušné do Lomnice, z důvodu, že Josef již několik týdnů trpěl velkými bolestmi na noze kvůli omrznutí a trpěl vnitřním neduhem. Proto nemohl vydělávat a již zcela vyčerpal své zásoby. Jeho otec byl nemajetný, a proto požádali Lomnici

---

⁹⁵ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

Další nadace v Lomnici: např. nadace Barbory Šlechtové, šlechtičny Sedmihorské. Tato nadace se v roce 1900 rozhodla rozdělit úroky nadace mezi 4 staré, neduživé a k práci neschopné dělníky či dělnice, kteří po dobu nejméně 10 let pracovali v lomnické továrně.

⁹⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

⁹⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

o podporu. Zároveň prosili o zaslání domovského listu pro Josefa Košťála a ještě o zaplacení výloh na cestu do jičínské nemocnice.⁹⁸

Praha žádala 5. května 1875 okresní hejtmanství v Semilech, aby zajistilo zaplacení náhrady za léky za příslušníky Lomnice Františka a Marie Plichtovy 2 zl a 70 kr za rok 1870. Obecní úřad v Struhařově roku 1889 vyzýval Lomnici, aby zasílala buď ošetrovací podporu 4 zl měsíčně za Josefa Šimka, který byl ošetřován u manželů Ignace a Anny Vaňkových v Struhařově č. 65, nebo aby si pro něho poslala. Lomnice se neozývala. Struhařov namítal, že nelze nikoho nutit k dobrovolné dopravě sirotka na své vlastní útraty do Lomnice.

Praha potvrzovala 20. února 1889 přijetí částky 35 kr – náhradu za léky poskytnuté obcí Pražskou v roce 1887 přespolní chudině v Praze – Crhové Marii a Hanušové Josefě. Dále Praha 29. listopadu 1889 požadovala uhradit náklady za léčení pro Cerhovou Marii, dceru svobodné pradleny, 26 kr a za Cerhu Josefa, posluhu, 1 zl 7kr a 3 zl 45 kr. Obecní výbor 19. března 1867 přiznal podporu Janu Hekovi kvůli jeho chudobě a chorobě. Na rok 1874 mu bylo přiznáno 15 krejcarů týdně. Na celý rok to tedy byla částka 7 zl 80 kr.⁹⁹

Bylo také potřeba v některých případech platit pohřebné za nemajetné příslušníky. O zaplacení pohřebních výloh pro svou matku požádal 12. března 1889 syn zemřelé Anny Pěničkové ze Slatiny, protože neměl na jeho zaplacení.¹⁰⁰

Obecní úřad v Syřenově potvrzoval 23. června 1899 nemajetnost Marie Glosové, ženy Josefa Glose, narozené roku 1864. Živila se ruční prací – soukáním – neměla na pohřeb svého dítěte.

2 zl 50 kr poslala Lomnice Františkovi Klapšтови a Františkovi Otmarovi ze Stružince za uložení a opatření nalezence do rakve. Nalezence našli zmrzlého v tzv. Orchách. Do Lomnice přišlo potvrzení o převzetí peněz 25. března 1893.¹⁰¹

Jistou formou podpory pro nemocné byl i milodar pro Ředitelství Klárova ústavu v Praze pro zaopatření a zaměstnání dospělých slepců. Lomnice mu posílala ročně 10 zl. 25. listopadu 1890 ústav prosil, zda město pošle tento milodar i pro rok 1890 a informoval, že tento rok ošetřoval již 122 slepců. Zajímavé na tom bylo, že obecní zastupitelstvo schválilo podporu

---

⁹⁸ tamtéž

⁹⁹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁰¹ tamtéž

10 zl pro Klárův ústav již 26. září 1890. Do 25 listopadu ale tedy do Prahy nic nedošlo. Stejný příspěvek schválilo ten den zastupitelstvo i pro Ústřední matici školskou.¹⁰²

15. listopadu 1904 došla do Lomnice vyhláška okresního zastupitelstva, které se o ní rozhodlo dne 29. října 1904 na základě § 51 zákona o okresním zastupitelstvu. Zastupitelé se rozhodli zřídit čelední pokladnu pro léčení čeledi Lomnického okresu. Eventuální schodek této pokladny se měl stát závazkem pro okresní fond. Byl to další výrazný okamžik ve vývoji sociální pomoci.¹⁰³

Našel se případ, kdy se vedl spor o příslušnost ošetřovaného do Lomnice. Jistý František Zelenka tvrdil, že je příslušníkem Lomnice, Lomnice ale toto zdráhala potvrdit. Je zajímavé, jak František Zelenka svou příslušnost dokázal.

Dne 3. března 1903 Správa okresní veřejné nemocnice v Rychnově nad Kněžnou psala na obecní úřad do Lochovic se žádostí o vyšetření, do které obce patřil František Zelenka, syn nádeníka Josefa Zelenky. Lochovice oznamovaly příslušnost Josefa Zelenky dle domovského listu ze dne 10. března 1879, patřil do Lomnice. Rychnov poté psal 13. března 1903 k c.k. okresnímu hejtmanství v Semilech, že tam byl ošetřován zedník František Zelenka z Lomnice. Rychnov udával přesné označení pracovní knížky i domovského listu. Stěžoval si, že Lomnice se zdráhala vyplnit tabulku, proto Rychnov prosil Semily o intervenci.

26. března pak Semily znovu žádaly Lochovice o zaslání domovského listu pro Františka Zelenku. Lochovice odpověděly 4. dubna 1903, že František Zelenka tam byl veden pouze v knihách cizinců jako příslušník Lomnice. Jeho domovský list ale nebyl nalezen, a proto zasílají protokolární výslechy jeho otce Josefa Zelenky. Důkaz o příslušnosti podával na základě zápisu v seznamech povinných domobranců – kde byl uveden František Zelenka, narozený roku 1883. Dopis následoval přiložený protokol – Josef Zelenka, narozený 1849, bytem v Oboře č. 4 udal: *„Jsem příslušný do Lomnice nad Popelkou, byl jsem opatřen domovským listem, který jsem odevzdal na zdejším městském úřadu bývalému tajemníkovi p. Boučkovi.“*¹⁰⁴ Jako důkaz příslušnosti do Lomnice podával vysvětlení: *„V roce 1900, když mně můj otec jménem Josef Zelenka, narozený 1822, dlouholetý listonoš v Lomnici nad Popelkou zemřel (17. dubna 1900), obdržel jsem na žádost podanou prostřednictvím zdejšího městského úřadu náhradu pohřebních výloh obnosem 12 K ze dne 22. dubna 1900 od*

---

¹⁰² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁰³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 178, kt. č. 37, sign. IV/83.

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou, inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 19.

*domovské obce Lomnice nad Popelkou.*¹⁰⁵ Josef Zelenka tím předpokládal, že to byl nezvratný důkaz.

Semily poté 9. dubna zaslaly do Lomnice znovu tabulku k vyplnění.¹⁰⁶ Jedno takovéto hašteření stálo mnoho dopisů. Nevím, jaké byly náklady na poštovné, ale rozhodně tu byly zbytečné. Stačilo by pouze, aby se po první prosbě někdo v Lomnici podíval do evidence a vyplnil určenou tabulku. Takto byly zaměstnány 4 úřady zdlouhavým dopisováním. Výhodou bylo, že tyto úřady byly schopny psát odpovědi na již došlou prosbu. Dnes by to k tomu byla ještě veliká spotřeba papíru.

5.3 Podpora opuštěných žen a dětí

Další podpory byly případy, kdy manžel odešel od manželky, a ta požadovala podporu, neboť přišla o zdroj obživy. A tak Anna Kohlova z Rovenska 24. prosince 1889 prosila město o pomoc, protože Josef Kohl – její manžel od ní odešel a ona musela vše potřebné prodat, aby měla na chleba pro děti. Bylo jí odesláno 20. ledna 1890 5zl. 26. září 1890 ji pak obecní zastupitelstvo schválilo podporu 1 zl měsíčně.

Od manželky a dítěte odešel i August Bárta, příslušník Kolína. Lomnice žádala Kolín o podporu pro jeho ženu a dítě 13. července 1892. August Bárta odešel do světa a již více roků o sobě nedal zprávu a o své dítě se nestaral. Dokud to šlo, snažila se živit dítě matka ručním šitím. Nyní již bylo dceři Anně Bártové 6 let, její matka onemocněla a nemohla dál sebe i dceru živit. Proto prosila Kolín o podporu na činži a na výživu dcery. Kolín však její žádosti nevyhověl.¹⁰⁷

Dále žádaly o podporu vdovy. O podporu žádala vdova po Františku Pokorném, který podlehl nemoci v obci Kláštere na svatodušní týden roku 1888. Vdova zůstala v největší bídě v trapném nedostatku. I když jí bylo jen 52 let, již nebyla schopná obstarat potřebný výdělek. Navíc se starala o svou vnučku Antonii. Její dcera Anna zemřela před 7 měsíci v cizině v chudobě. Proto prosila o občasnou výpomoc. Žádost napsala 24. října 1888 v Bakově nad Jizerou a Bakov všechny informace potvrdil.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ tamtéž

¹⁰⁶ tamtéž

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁰⁸ tamtéž

V únoru 1889 v Kolíně potřebovala podporu vdova po Čeňku Dlouhém Kateřina pro pozůstalé děti Marii, Františka a Kateřinu, protože sama práci neměla. 25. listopadu 1889 jim obecní zastupitelstvo schválilo 2 zl měsíčně.¹⁰⁹

Na zasedání obecního zastupitelstva 4. prosince 1879 bylo zmiňováno úmrtí dlouholetého městského tajemníka pana Čeňka Šlechty. Zastupitelstvo zesnulému vzdalo úctu povstáním. Po zesnulém zůstala vdova paní Augusta Šlechtová. Byla zde přečtena žádost, aby jí bylo uděleno buď výslužné, nebo odškodné. Město se tak chtělo postarat o pozůstalé svého zaměstnance. Tato žádost přišla již po jednání městské rady, a protože ji chtěli projednat ihned, projednávali ji na schůzi zastupitelstva.

Pan Čeněk Šlechta onemocněl a svou práci již vykonávat nemohl, následně pak zemřel. Když onemocněl, přidělilo mu obecní zastupitelstvo pomocníka a ponechali mu plat. Bylo zde tedy řečeno, že s výslužným někteří zastupitelé nesouhlasí, protože rodina měla bohaté přátele, kteří se o ni všemožně starali. A město k tomu bylo ve finanční tísní. Byl zde však také názor, aby se bral ohled na dlouholetou práci při obci pana Šlechty. Ten den bylo vysloveno mnoho názorů a rad. Nakonec vzhledem k finanční tísní obecní zastupitelstvo tuto žádost přešlo a přistoupilo k dennímu pořádku.¹¹⁰

Znovu žádala paní Augusta Šlechtová o prominutí nedoplatku činžovního 6. března 1882. Po znovu uvážení okolností, kdy vdova se svou rodinou byla bez podpory a bez jmění odkázána pouze a výhradně na pomoc přátel, usnesli se radní jednomyslně, aby jí byl činžovní nedoplatek za rok 1880 – 4 zl 25 kr a za rok 1881 – 5 zl sleven a částky měly být odepsány z obecních účtů.¹¹¹

V Mělníku zůstala sama vdova Barbora Pokorná. Žádala o udělení podpory vzhledem k jejímu stáří. Zastupitelstvo ji 18. března 1880 přiznalo podporu 1 zl měsíčně.¹¹²

Potulující se děti Filipa Řezníčka dělaly starost obecnímu zastupitelstvu na schůzi konané 10. ledna 1881. Rodina Filipa Řezníčka, která pocházela z Kuchelny, nabyla domovské právo v Lomnici nedopatřením. Otec rodiny Filip Řezníček se potuloval po světě a jeho děti se nacházely v Lomnici u pana Františka Těhníka a nyní se o ně musela starat obec. Byla jim přiznána podpora 4 zl měsíčně a nejstaršímu chlapci, chromému na nohu, bylo určeno, že zastupitelstvo poprosí Františka Špantu, aby mu vyhledal místo u nějakého mistra krejčovského.¹¹³

---

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn č. 1.

¹¹¹ tamtéž

¹¹² tamtéž

¹¹³ tamtéž

Opuštěné děti zanechal v Lomnici i Alois Dlouhý. Odešel v létě 1881 a obec je musela vydržovat. 4. ledna 1882 byl tento případ projednáván obecním zastupitelstvem. Již předtím bylo požádáno c.k. okresní hejtmanství, aby Aloise Dlouhého donutilo k plnění otcovských povinností. S Aloisem Dlouhým byl sepsán protokol u obecního úřadu v „Trumavy?“, kde se zavázal plnit své povinnosti, až se mu zlepší postavení. Také již prý poslal dětem 8 zl na ošacení. Zastupitelé uvažovali, že děti prostě pošlou za ním. Rozmysleli se ale, protože Alois Dlouhý byl nechvalné povahy a nechtěli, aby se děti od něj zkazily a pro budoucnost se staly také břemenem pro obec. Proto se zastupitelé usnesli, aby děti byly vychovány v Lomnici a aby byl Alois Dlouhý přinucen na ně posílat peníze.¹¹⁴

Jinou možností podpory nejen sirotků bylo přispívání města do Komitétu pro podporu chudé školní mládeže, který fungoval v roce 1899 již pět let. Zachovala se výroční zpráva z roku 1899. Kde se vyjmenovali všichni příznivci Komitétu, včetně Městského úřadu a zároveň zde byly uvedeny informace o činnosti Komitétu.¹¹⁵

Podpora sirotků, chudých dětí a studentů kromě peněz pro Komitét měla více podob. Na rok 1889 žádal podporu student druhého ročníku c.k. odborné školy sochařské a kamenické v Hořicích Václav Knop. Pro rok 1890 mu obecní zastupitelstvo přiznalo 25. listopadu roční podporu 20 zl (tj. cca 38 kr týdně, 1 zl 66 kr měsíčně) Předkládal vysvědčení chudoby a žádal podepsání stipendia. Druhý ročník odbyl s vyznamenáním.

V Mladé Vožici vyrůstal sirotek František Podlipný. V roce 1893 tam pobýval u Františka Lučana, ten prosil o zaslání výživného na sirotka od 1. ledna 1893 do 19. května 1893, kdy František Podlipný dovršil 14. rok. Požadoval sumu 11 zl 16 kr a dále oznamoval, že by chtěl dát sirotka vyučit se řemeslu. Mladý by se nejraději nechal vyučit v řemeslu krejčovském. František Lučan ho chtěl poslat ke známému do Vídně, a proto prosil o zaslání příspěvku od obce, aby mu mohl prádlo, obuv a cestu zaplatit. Žádal částku 20 zl.

Aby mohli studenti dostávat stipendia, musela obec vydávat vysvědčení nemajetnosti. Lomnice ho vydala 24. října 1887 pro Viléma Vordrena, posluchače na právnické fakultě v Praze k podpoření žádosti za udělení stipendia. Jeho otec knížecí nadlesní Vincenc Vordren byl stejně jako syn zcela bez majetku. Rodinu tvořil otec, matka, Vilém, syn František (16 let), syn Vincenc (10 let), dcera Marie (20 let). Dědeček byl také nemajetný, Lomnice doporučovala, že Vilém Vordren podporu zasluhoval.

---

¹¹⁴ tamtéž

¹¹⁵ V první řadě pečoval o teplé obědy pro děti po čas zimní výuky, dále se staral o jeho ošacení, obutí a školní pomůcky. Za pět let vydali pět tisíc obědů v rodinách a 11 113 obědů v hostincích, rozdali 98 obleků pro chlapce, 85 obleků pro dívky, 107 párů obuvi, 170 kusů prádla, a další školní pomůcky a pečivo. Za pět let rozdali celkem za 1 044 zl 53 kr. Za Komitét byli podepsáni Josef Petrák, Jindřich Crha, František Ryšavý.

Studenti potřebovali vysvědčení nemajetnosti v případě vojenské služby. To potřeboval František Pekárek z Lomnice, který studoval VII gymnasiální třídu v Jičíně. Vysvědčení potřeboval k žádosti o jednoroční službu u c.k. vojska. Purkmistrovský úřad 7. prosince 1886 stvrzoval, že František Pekárek žádné jmění neměl. Jeho rodiče František a Marie Pekárkovi měli ve vlastním držení dřevěný sešlý domek č. 257 v Lomnici a 3 korce pozemku. Celková hodnota realit byla 1 500 zl, na těchto realitách ale vázly knihovní dluhy. K rodině patřila ještě dcera Filomena (16 let) ta také nevlastnila žádné jmění. Otec František Pekárek živil svou rodinu poctivě ruční prací kolářskou. Žil zde ještě dědeček Jan Pekárek (78 let) který byl úplně nemajetný a žil jen ze synovy podpory. Student František Pekárek nemohl tedy očekávat žádné dědictví. Jeho otec nebyl schopen vydržovat svého syna v činné vojenské službě. Kromě stvrzení purkmistrovského úřadu ještě potvrzení přiložil farní a c.k. knihovní úřad v Lomnici.

Podobné informace stvrzovala o rok později Lomnice 7. prosince 1887 o Jindřichu Doubravském, žáku VIII. třídy gymnázia v Jičíně k podpoře žádosti za přijetí na jednoroční vojenskou službu. Jeho rodina neměla možnost ho vydržovat v činné vojenské službě. Potvrdil mu to Purkmistrovský úřad, farní úřad, c.k. knihovní úřad i c.k. okresní hejtmanství v Semilech.¹¹⁶

Takováto podpora obce k přijetí na jednoroční vojenskou službu byla pro chlapce velmi významná. Viz následující kapitola – srovnání vysvědčení nemajetnosti pro trestané tuláky, nebo pro tyto pilné studenty.

Častým problémem, který se zde vyskytoval, byla jednání o poskytnutých podporách mezi Lomnicí a Prahou. Nejspíše to bylo tím, že Praha jako velké město mělo větší část peněz vydělených na tyto podpory, neváhala je ihned udělovat, když si myslela, že jsou potřebné. Udělovala je však v takové výši a četnosti, že pro malé město, jako byla Lomnice, to bylo nepřijatelné. Často se vyskytovala oznámení, že vrchní ředitelství ústavu chudinského královského hlavního města Prahy poskytlo někomu podporu. Informaci o tom zasílala Praha v předtištěném formuláři, kde uváděla jméno a důvod podpory, důvod uváděla obecně. Lomnice se pak zdráhala tuto podporu Praze proplatit. Uváděla, že nechápu, proč byla podpora a ještě k tomu v takové výši vyplacena.

Jiný případ byl Antonín Žižka. 17. dubna 1913 požadovala městská účtárna v Praze skrz ředitelství pražského chudinského ústavu proplacení podpory 66 K, těchto 66 K vyplatili Antonínu Žižkovi za dobu od 1. prosince 1911 do 31. října 1912. Lomnice to nechtěla

---

¹¹⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

proplatit, a proto vyhrožovala Praha intervencí c.k. okresního hejtmanství v Semilech, což později také naplnila. Lomnice se pak bránila, že tento zámečnický tovaryš měl dostávat podporu jen do svých 14ti let. Praha odporovala. Byla totiž přímo Lomnicí požádána, aby mu vyplácela 6 K měsíčně od 1. listopadu 1910 bez udání konečného termínu. Až dopisem z 9. ledna 1913 Lomnice zastavila tuto podporu. Jak měla tedy Praha tušit, že 14ti let dovrší v roce 1911 a dál mu už nic vyplácet neměla? Semily tak znovu Lomnici upomínaly, aby tuto dlužnou částku zaplatila.¹¹⁷

---

¹¹⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou, inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 19.

6 Bezpečnost osob, majetku, tuláctví¹¹⁸ a postrk

6.1 Postrk

Postrk v této době byl nerozlučně spjat s domovským právem. Přesné informace o něm ale nenalezneme v zákonech o domovském právu. Postrkem bylo totiž míněno policejní opatření, které umožňovalo snazší udržení veřejné bezpečnosti. Jeho cílem bylo donutit určité skupiny osob k návratu do domovské obce, v případě cizinců za hranice říše. Rozhodný zákon pro postrk byl zákon z 27. července 1871 č. 88 ř. z. Tam bylo stanoveno, že toto opatření platilo pro osoby práce se štítící, dále pro osoby, které připadaly na obtíž veřejné dobročinnosti. Postrkem mohli být posláni domů také ti, kteří se bez výkazu, výživy a cíle potulovali. Zvláště pak zde byly vyjmenovány: veřejné nevěstky, osoby propuštěné z veřejné pracovny nebo po propuštění z trestu, jevila-li se jimi být veřejná bezpečnost ohrožena.

Úřady mající pravomoc postrk nařídít byly:

- politické úřady první stolice (okresní hejtmanství, magistráty s takovou působností)
- bezpečnostní zeměpanské úřady (policejní ředitelství, policejní komisařství)
- jednotlivé obce

Formy udělení bezpečnostních opatření mohly být:

- aby určitá osoba určenou cestu vykonala v určité lhůtě = NUCENÝ PAS (maršruta)
- nebo sdělení, že se nuceně tato osoba na místo určení dopraví

Odvolat se bylo možné v nejkratší odvolací lhůtě. Z rozhodnutí druhé stolice se pak už nebylo možné odvolat. Pokud byl někdo domů odeslán nuceným pasem, musel se ve stanovené lhůtě osobně přihlásit u svého domovského úřadu. Za nedodržení lhůty následoval trest. Výkon nálezů na nucenou dopravu příslušel hnaneckým stanicím. Určené obce byly povinny provozovat hnanecké stanice. Zde se na rozdíl od domovského práva jednalo o přenesenou působnost obcí. O výlohy nad dohledem hnanců se dělily obce a země.

Vždy musel být vydán nález o postrku dotyčným úřadem. Nešlo ho nařídít jen na vyzvání soudu nebo věznice. Postrkem nemohly být hnány osoby nemocné nebo syfilitické.¹¹⁹

---

¹¹⁸ právě přestupek tuláctví byl častým důvodem pro postrk

¹¹⁹ *Ottův slovník naučný – 20. díl*. Praha, 1908, s. 311.

Mezi obcemi chodily dopisy ohledně zasílání různých dokumentů. Kromě zasílání domovských listů, vystavení čeledních a pracovních knížek nebo vysvědčení o nemajetnosti, byly potřeba dokumenty pro postrk. 9. prosince 1874 se na Lomnici obrátila Říčanská hnanecká stanice, aby jí vrátili nález na postrk daného Václava Holce z Lomnice, protože tyto dokumenty potřebovali doložit Pražské úctárně. 25. února 1875 psalo okresní hejtmanství v Semilech do Lomnice, aby poslala postrkem dokumenty Jana Kolorence, který byl 26. března 1874 z Boleslavi dán na postrk.¹²⁰

Okolo postrku byly dopisy se žádostí o zaslání dokumentů, sdělení, že byl někdo odsouzen a po trestu bude poslán do domovské obce, dotazy, zda „šupem“ vyslaný hříšník dorazil do cíle. Dotazy byly také na to, zda se odsouzený od ukončení trestu poctivě živil. Tak byl sepsán protokol u městského úřadu v Lomnici, o Antonínu Šlechtovi narozeném roku 1836, který byl roku 1880 odsouzen pro tuláctví. Jelikož od konce jeho trestu neuplynuly ještě tři roky, žádalo se, aby se dle § 2 zákona z 10. května 1873 č. 108 ř. z. do čtrnácti dnů prokázal, zda se živil dovoleným způsobem. Jinak by mu hrozilo vězení od 3 do 14ti dnů.¹²¹

Ne vždy bylo možné odsouzeného poslat na postrk okamžitě, nejdříve bylo potřeba zjistit nebo potvrdit jeho domovskou obec. To pak zajišťovalo okresní hejtmanství.

Kdo z příslušníků Lomnice byl poslán domů? 20. května 1874 byla na postrk dána nevěstka Marie Veselá. Domů ji poslali po léčení v nemocnici v Mladé Boleslavi. Z Tábora 8. ledna 1874 posílali zpět Františka a Terezii Kanov s dětmi Václavem a Antonínem. Z příčiny oddanosti k tuláctví a proto, že se štítily práce a byli na obtíž veřejné dobročinnosti.

Jana Knopa vyhnali z „Bruxu“ pro žebrání a proto, že neměl žádného zaměstnání. Zároveň byl dopis z 28. července 1875 opatřen prosbou o sdělení, zda jmenovaný přišel domů.

1. března 1887 byla do Lomnice doručena zpráva z c.k. okresního hejtmanství v Semilech, že byl 22. února 1887 odsouzen Josef Pilný, 18ti letý tkadlec z Lomnice. Odsouzen byl u c.k. okresního soudu v Nové Pace. Po skončení osmi denního vězení pro tuláctví mu byla přidělena 6ti měsíční policejní dohlídka a bylo mu povinně uloženo, že se musel zdržovat ve své domovské obci – Lomnici a nesměl z ní bez dovolení odcházet. Lomnický purkmistr měl za úkol postarat se o to, aby Josef Pilný dostal nějaké zaměstnání.

Jilemnice pak žádala 5. dubna 1893, aby Lomnice dopravila rodinu Františky Flegrove do domovské obce. Františka Flegrova narozená roku 1842, manželka Františka Flegra žila od muže odloučeně a činila dojem osoby na myslí vadné. Neměla žádných prostředků k výživě,

---

¹²⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹²¹ tamtéž

byla chudá a její děti pro hlad ve městě žebrały. Jilemničtí občané si stěžovali, že je tato rodina obtěžuje. Jilemnice se ptala, jestli domů dopraví tuto rodinu Lomnice nebo zda ji mají dát na postrk na útraty domovské obce, nebo zda obec někoho pro tuto rodinu pošle.¹²²

Koho a proč poslal domů c. k. okresní soud v Lomnici? 1. března 1874 poslal okresní soud v Lomnici domů Josefa Hloužeho z okresu Železnobrodského poté, co si odseděl 14ti denní trest. Marie Daňková z Držkova byla pro tuláctví po vystálém trestu odeslána zpět do Držkova 10. února 1875. Po trestu se vracel taky Jan Hák domů do Hořenic, okres Jaroměř. Odeslán byl 23. července 1875, stejně jako Ferdinand Jírů, který byl po trestu poslán do Železnice. František Šonský, nádeník, byl odeslán 28. června 1875 zpět do Ktové.

Ne vždy se obci podařilo poslat hned pryč osoby, které obec zatěžovaly. Lomnická městská rada se již vícekrát usnesla o vypovězení rodiny Jana Boháčka ze Stružince. Tato rodina byla ustavičně trestána pro krádeže a v obci proti ní vzrostlo již velké rozhořčení. Nyní byl otec rodiny – Jan Boháček v trestnici v Jičíně. Jeho žena Anna byla již vyzvána ústně i písemně, aby odešla do jejich domovské obce. Vše bylo marné a tak Lomnice žádala c.k. okresní hejtmanství, aby jim nařídila odcestovat do Stružince a Janu Boháčkovi po skončení trestu zakázali pobyt v Lomnici. Do Semil psal purkmistrovský úřad v Lomnici 3. prosince 1880. Semily odpověděly 28. prosince 1880. Bylo třeba prokázat, zda Jan Boháček skutečně padal na obtíž obecné dobročinnosti a skutečně nevedl bezúhonný život. Vyhoštění rodiny z obce muselo být podpořeno řádným trestním řízením okresního soudu a doloženo spisy, aby vyhoštění mohlo být vykonáno politickým úřadem pomocí četníků.

Vypovězením Lomnice hrozila Františku Köhlerovi z Moravské Třebové, pokud by nevedl spořádaný život. 22. června 1886 mu napsali, že i přes tato upozornění se v Lomnici zdržoval bez jakéhokoli průkazu a navíc neměl žádné zaměstnání. Proto mu bylo nařizeno, aby do 8 dnů tyto věci napravil, nebo místní obec nadobro opustil. Jinak by byl hnán domů postrkem.¹²³

Lomnice řešila v těchto případech i udání. Jan Vonka, sedlák z Lomnice, si 28. března 1883 stěžoval. Již čtvrtý rok se totiž v Dolní Lomnici zdržoval František Bušak z Roztok, okresu Jilemnického. Byl pomocník sedlářský bez zaměstnání u mistra a prý fušoval ostatním do řemesla bez oprávnění a bez placení poplatků. Již vícekrát ho Jan Vonka udal policejnímu dozorcí Thodovy. Svou činností byl na škodu ostatním domácím řemeslníkům, kteří jinak veškerá břemena a platy zemské i obecné museli zaplatit. A proto prosil městskou radu, aby

---

¹²² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹²³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

tomu nepořádku učinila přítrž. A dle živnostenského a obecního práva zakročila. Divil se, že ho pan policejní nechal toulat po Lomnici.¹²⁴

Z jakého důvodu prosil František Dlouhý, pekař ze Železného Brodu, aby Lomnice poslala děvku z Kordovny¹²⁵ na šup, která snad ani knížku neměla a neplechu tropila? Měl totiž starost o svou sestru Johanu Hofmanovou a prosil Lomnici, aby se jeho sestry zastala. Jeho sestra měla po matce 950 zl a od té doby, co se provdala za Hofmana, uběhly tři roky. Za tu dobu přišla o 550 zl a to si ani peřinu nekoupila a ještě u manžela trpěla hladem.

Zbývalo ji posledních 400 zl, které měla v záložně uložené – na knížce schované u bratra. Manžel Johanu pro knížku posílal, ale bratr knížku vydat nechtěl, bál se, aby manžel s tou svou „sklepnicí“ co ji má u sebe, peníze neprohýřil. Tvrdil, že manžel Johany se drží s děvkou a svou vlastní ženu vyhání. Proto prosil, aby Lomnice poslala tu ženu na šup a nechali si předvolat Hofmanku, pak by měli uznat, že je slabá na smyslech a nemá nikoho, kdo by se jí zastal. Neuměla totiž psát ani počítat. Ptal se, co měl dělat nadále, zda knížku poslat na úřad? Dokud byla sestra schopná práce, tak by měla pracovat, neboť to sama chce. Problém byl, že manžel nebyl ochotný vydat jí pracovní knížku.

František Dlouhý psal, že chtěl jen peníze zachovat pro sestru, až bude stará a práce neschopná. Na důkaz pravdy poslal psaní, které mu zaslal pan Slavík, který byl oběma sourozencům poručíkem. Vít Slavík ho prosil, aby se na sestru nezlobil a raději jí poradil, co má dělat. Muž se Johany zřekl a pronajal si hostinec Kordovnu, vzal si sklepnicu, ženskou docela cizou a špatné pověsti. Ta u něho už asi měsíc bydlela a jako paní poroučela. Když se šla Johana do Kordovny podívat, tak ji sepral a vyhodil, že tam nemá co dělat i přesto, že jim půjčila 80 zl na nájem. Když ji tedy nechtěl vzít do Kordovny, žalovala panu starostovi, aby manžel peníze vrátil. Pan Hofman na to prohlásil 22. listopadu 1894, že si žádný nárok na peníze nedělal. Zároveň ale žádal, aby se peníze nevyplatili ani Františkovi Dlouhému.¹²⁶

Pro příklad postrku ze vzdáleného místa byl postrk Josefa Vojty. Ten byl vypovězen z Ruska. Toto oznámení došlo do Lomnice 7. března 1871 skrz c.k. místodržitelství v Praze. Měli být o tom vyzrozuměni jeho příbuzní.

Dopravní výlohy bylo potřeba uhradit za truhláře Josefa Kuhata za jeho cestu z Cařihradu do Terstu – tyto výlohy – 41 zl 50 kr ve stříbře chtěl zaplatit c.k. námořnický úřad v Terstu.

---

¹²⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹²⁵ Kordovna – viz obrazová příloha č. 4

¹²⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

Tento úřad chtěl, aby bylo toto uhrazeno ze jmění dotyčného, nebo od jeho příbuzných. Tato zpráva došlo skrz c.k. okresní hejtmanství v Semilech 21. května 1871.

6.2 Hledané osoby

Velmi mnoho podob měly důvody, proč obce určitou osobu hledaly. Velké Čakovice tak v roce 1880 sháněly informace o tom, kde se zdržovala a co dělala Alžběta Mátová. Ptali se, zda je v Lomnici, je-li vdaná... Dříve se totiž zdržovala nedaleko Čakovic se svým 12ti letým synem Antonínem Mátou, pak od něho odešla. Chlapec o matce nic nevěděl, zůstal tam opuštěný a potuloval se po okolí. Čakovice žádaly, aby bylo jeho matce nařízeno přijít si pro syna na obecní úřad do Velkých Čakovic. Lomnice odpovídala, že Alžběta Mátová z Dolní Lomnice syna hledala, nemohla pro něj však jet, protože byla nemocná, a tak prosila o jeho nějaké posláni.¹²⁷

Dalším hledaným byl Václav Jan, příslušný do Nové Paky. Zatkli ho 10. října 1891 v Mnichově Hradišti pro tuláctví, žebrotu a pro přestupek krádeže. Předali ho soudu a potřebovali zjistit, kde Václav Jahn pobýval mezi 7. a 10. červencem t. r., zda byl v Lomnici. Zjistili, že pracoval v červenci v Lomnici v dílně zlatníka Eduarda Jedličky a žádali o vyšetření pobytu Václava Jana mezi 7. a 10. červencem a výsledek šetření zaslali do Mnichova Hradiště.

Lomnice odpověděla 15. října 1891 a sdělovala, že Václav Jan pracoval u p. Jedličky od března do srpna. V srpnu pak odešel a neřekl kam. V neděli 5. července byl vyplacen, pak odešel a přišel až v pátek 10. července. Mezi tím ho mistr neviděl, když pak přišel, chtěl hned vydat knížku, kterou mu ale pan Jedlička nevydal a tak tu zůstal pracovat až do srpna, kdy znovu odešel.¹²⁸

A jak to dopadlo, když někdo neplatil činžovní dávky, obecní a školní přirážky? 22. prosince 1881 c.k. okresní hejtmanství v Semilech povolilo za tyto dluhy uskutečnit pomocí četníků politickou exekuci - zájmem svršků. Město mělo starost, aby její občané řádně pracovali nebo byli v učení. Když někdo sběhl z učení, mohl mistr žalovat na něj a domáhat se, aby se do učení vrátil.

Tak Lomnický mistr Jan Franěk z Lomnice nechal přivést strážníkem z Bradlecké Lhoty svého učně Františka Hejduka k výslechu, protože prý nechtěl setrvat v učení. Učeň

---

¹²⁷ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹²⁸ tamtéž

vypověděl, že domů odešel proto, protože mu mistr vyhrožoval bitím a on se bití bál. Úřad c.k. okresního komisařství v Semilech 28.května 1883 dodával, že dle zákona, měl mistr krejčovský Jan Franěk dbát na to, aby učeň František Hejduk v učení setrval, když již bylo známo, že už po dvakráte utekl, což se dalo při jeho zanedbané výchově očekávat. 4. května 1883 psali ze Semil do Lomnice, aby byl vyrozuměn mistr krejčovský Jan Franěk o tom, že jeho učeň František Hejduk nemohl být přiveden zpět, protože z domova se vzdálil, nikdo nevěděl, kde byl, a tak po něm bylo nařízeno pátrání.¹²⁹

Obce také dostávaly žádosti od jednotlivých občanů, zda se u nich nalézal někdo, kdo jim dlužil. 8. prosince 1882 se ptal Alois Šimek, mistr krejčovský v Jičíně, zda se v Lomnici nezdržoval Alois Bukovský, pomocník kamenický. Byl mu totiž dlužen za odebrané oděvy a odcestoval neznámo kam. Alois Šimek ho potřeboval najít, aby mohl dále zakročit.¹³⁰

6.3 Vysvědčení nemajetnosti

Město muselo vydávat vysvědčení nemajetnosti. I tady byly různé důvody pro jeho vydání. Vysvědčení nemajetnosti bylo potřeba 14. února 1886 pro Františka Cermana, řeznického pomocníka z Lomnice. Okresní soud v Kralovicích ho odsoudil 8. února 1886 k trestu vězení na dobu 4 dnů zostřené jedním postem pro přestupek tuláctví. Tím vznikly výlohy ve výši 1 zl 21 kr , bylo zde třeba zaslat vysvědčení o nemajetnosti, aby se zjistilo, zda byla pohledávka vydobytná, nebo ji měli odepsat.¹³¹

Z Kralovic dále požadovali 20. dubna 1886 vysvědčení nemajetnosti pro Annu Holendrovou z Lomnice, která byla odsouzena pro tuláctví na dobu 5 dnů, trest měla zostřený jedním postem. Výlohy za Annu Holendrovou byly 1 zl a 54 kr. O Anně Holendrové se další jednání znovu vedla již v listopadu roku 1886. A to když onemocněla v Lounech v listopadu roku 1886. Tamní obecní úřad žádal další obce o povinnou dopravu z milosrdí na další hnaneckou stanici postupně z Loun až do Lomnice. A tak Anna cestovala 23. listopadu 1886 z Loun na Smíchov, 24. listopadu ze Smíchova do Karlína, 25. listopadu z Karlína do Brandýsa, ještě téhož dne z Brandýsa do Benátek. Z Benátek do Boleslavi cestovala 26 a ještě

---

¹²⁹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹³⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹³¹ tamtéž

týž den z Mladé Boleslavi do Sobotky. 27 listopadu Ze Sobotky do Jičína a také z Jičína do Lomnice. Tak se dostala Anna z Loun do Lomnice za pět dní.¹³²

Vyskytla se zde návaznost na typ chudinské podpory – povoz z milosrdí. Každá obec byla povinna poskytnout dopravu z milosrdí na nejbližší hnanou stanicí. V roce 1887 zjišťoval Zemský výbor království Českého, zda by se vyplatilo zavést dopravování osob z milosrdí po železnici. Do obcí byly odeslány dotazníky, které musely obce zodpovědět do 20 srpna 1887.

Otázky byly tři:

1. Jakou celkovou částku vyžadovalo dodávání povozů z milosrdí v letech 1884, 1885 a 1886?

2. Byly v příslušné obci v letech 1884, 1885 a 1886 dodávány od obcí in natura nebo cestou nájmu?

3. Jak velký byl celkový počet osob v letech 1884, 1885 a 1886 dopravených z milosrdí? Kolik z nich započalo cestu přímo v obci? A kolik jich bylo odevzdáno od jiných obcí? Zajímalo je také, kolik osob bylo dopraveno do Lomnice.

Odpověď Lomnice napsala na druhou stranu dopisu. V zápisech zastupitelstva o tomto dotazníku nebyla zmínka a zápisy městské rady se nedochovaly.¹³³

Nyní zpět k vysvědčení nemajetnosti. Po 10ti denní vazbě Jána Antouška (27 let), ženatého nádeníka odsouzeného pro tuláctví vznikly výlohy ve výši 3 zl 20 kr. Zpráva přišla 29. dubna 1889, vysvědčení o nemajetnosti bylo odesláno 11. května 1889. V Mostě odsoudili 13. června 1891 Jana Suchardu nádeníka z Lomnice narozeného roku 1855 za tuláctví a žebrotu. Dostal jeden měsíc vězení se 4 posty a byl dodán do nucené pracovny. Žádali proto Lomnického purkmistra aby vyzvedl křestní list a zaslal vysvědčení majetnosti nebo chudoby.¹³⁴

Další potřeby o vydání vysvědčení o nemajetnosti bylo pro pilné studenty, aby mohli dosáhnout nároku na studijní stipendium. To je ale záležitost předchozí kapitoly o chudinských podporách.

---

¹³² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

¹³³ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹³⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

Je však zajímavé, jak se dokument stejného jména měnil dle aktuální potřeby. V případě odsouzených tuláků to byla potřeba nutná pro osoby, které si pomoc nezasloužily. A které si svůj problém způsobily samy a dobrovolně. V případě vysvědčení nemajetnosti pro studenty na vystavení stipendia, nebo k potvrzení žádosti o jednoroční dobrovolnou vojenskou službu, zde šlo o vysvědčení formou vzácné pochvaly těm, kteří se o něco snažili. Možnost sloužit jako jednoroční dobrovolník měli absolventi vysokých a středních škol s maturitou. Ti pak navštěvovali školu pro důstojníky v záloze a po složení důstojnických zkoušek obdrželi hodnost záložního poručíka.¹³⁵

6.4 Tuláctví

Mezi tuláctvím a podporami byl blízký vztah. I přesto, že bylo tuláctví trestné, bylo-li potřeba, poskytla se dotyčnému tulákovi podpora. A tak 27. září 1891 c.k. okresní soud v Lomnici nařídil místnímu purkmistrovskému úřadu, aby Leopoldu Otmarovi (16 let), tulákovi z Lochenic z okresu Hradec Králové, který měl být dodán na c.k. okresní hejtmanství v Jičíně, opatřil potřebné šatstvo, neboť jeho je tak rozedrané, že v něm nemohl jít.

Problém nastal, pokud při odvodu potulujících se osob došlo k jejich onemocnění. Nebo byl odváděný nemocný, aniž by to c.k. četnický závodčí tušil. V roce 1893 c.k. okresní hejtmanství v Semilech řešilo problémy s tulačkou Marií Šťastnou. Podávalo oznámení do Lomnice o pochybení strážného Sýkory, který 7. února Marii Šťastnou zatkl a místo toho, aby ji předal okresnímu soudu, tak ji vyvedl za město ke Košťálovu. Následující den Marii zatkl c.k. závodčí z Libštátu v obvodu obce Košťálova. Neměl ale tušení, že zatčená byla blbá a churavá. Po cestě onemocněla a žádný povoz nebyl právě dostupný, bylo totiž již devět hodin večer. Došli tedy jen ke Kordovně, kde byla zatčená odevzdána. Okresní hejtmanství vyčítalo, že se toto nemuselo stát, kdyby lomnický strážný Sýkora tulačku předal soudu.

Někdy byly náklady za tuláky skutečně vysoké, a tak se Lomnice proplácení dluhů za ně bránila. C.k. okresní hejtmanství v Semilech prosila o pomoc v případě Františka Fučíka v roce 1893. Purkmistrovský úřad v Auenbachu v okresu Sušice požadoval proplacení účtu 69 zl 24 kr náhradu ošetřovacích výloh za tuláka Františka. Denně si účtovali za stravu 50 kr, za byt 50 kr, za obsluhu 60 kr, celkem denně 1 zl 60 kr. Lomnice se bránila a předkládala, jak se František dostal domů do Lomnice. František Fučík jel dráhou pouze do Prahy a z Prahy přišel do Lomnice pěšky, Lomnice se proto domnívala, že tolik nemocný nebyl. Navíc byl

---

¹³⁵ KOCOUREK, L. *Správa v českých zemích a v Československu v letech 1848 – 2005, historický přehled*. Ústí nad Labem, 2007.

znám hlavně jako tulák a kořala a jako takový měl být dopraven šupem nebo povozem z milosti. Město nemělo velké jmění a zmáhaly ji potřeby veřejné, kde měla stále víc a víc povinností. Nechtěla tedy mít zbytečné náklady v nepoměrné výši. Doufal, že c.k. okresní hejtmanství bude Lomnici hájit a zprostředkuje pro ni přiměřený účet.¹³⁶

---

¹³⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 155, kt. č. 33, sign. IV/21.

7 Aktuální finanční situace ve městě

7.1 Soudobá platidla

Pro sledované období této práce bylo třeba ještě připomenout velmi stručně měnový vývoj. Počátek období byl složitý nejen pro politiku ale i pro aktuální peněžní situaci, která by vydala na samostatnou kapitolu. Proto uvedeme jen základní stav. Od roku 1750 až do roku 1857 zde byla konvenční měna, která vycházela z kolínské marky, z níž se razilo 10 tolarů = 20 zlatníků. Toto období prodělalo několik válek, vydávání prvních papírových peněz – bankocetlí, a celkové znehodnocení kreditních platidel, které vyvrcholilo státním bankrotem. V roce 1811 byla zavedena vnitrostátní vídeňská měna. Od roku 1811 vedla snaha o sjednocení konvenční měny a platebních prostředků obíhajících v rakouském císařství k poklesu hodnot kreditních platidel a k potřebě nové měnové reformy. Výsledkem byla pro období 1857 – 1892 rakouská měna, která měla za základ 1 zlatý dělený na 100 dílů – krejcarů. Poslední období habsburské monarchie 1892 – 1918 provázela korunová měna. Základ 1 koruna, dělená na 100 haléřů. Poměr přepočtu byl stanoven 1 zl = 2 K.¹³⁷ Místní finanční situaci můžeme sledovat v taxách placených při přijímání do obce, viz kapitola nabývání domovského práva, dále při vyplácení chudinských podpor. Kde se postupně podpory vyplácené ve zlatých a krejcarech změnily v podpory vyplácené v korunách a haléřích.

7.2 Příklady velkých finančních nákladů

Pro příklad aktuální cenové hladiny můžeme uvést velké platby a zároveň vývoj cen, například:

- za koupi domů:

- dům č. 7 (staré číslování, v 20. letech 20.stol č. 10 – na náměstí) v průběhu 19. století: - v roce 1834 v exekuční dražbě koupil Antonín Erben za 2 814 zl konvenční měny, roku 1848 ho koupil jeho syn za 2 000 zl konv. m. Dále byl dům prodán v roce 1870 za 1 980 zl, v roce 1873 za 6 544 zl a roku 1877 za 8 871 zl,

---

¹³⁷ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002, s. 453 – 461. ISBN 80-7319-004-4.

- dům č. 12 (starého číslování, v 20. letech 20. století č. 14 na náměstí) koupil roku 1849 spáleniště František Tvrzský za 1000 zl k. m., 1852 byl dům prodán za 2000 zl k.m., roku 1861 byl prodán za 5 500 zl, roku 1872 ho koupila Marie Erbenová za 6 800 zl,

- dům č. 13 (nově č. 15 na náměstí) koupil roku 1804 Jan Čapek za 2 200 zl. rýn. Roku 1850 byl oceněn nový vystavěný dům se zahradou na 7 978 zl, roku 1878 vydražen exekuční dražbou na 6 005 zl. Roku 1900 byl dům koupen Františkem Navrátilem a Annou Navrátilovou za 32 000 K.¹³⁸

Některé položky z obecního ročního rozpočtu:

Pro rok 1879 – byl celkový odhadovaný příjem 6 383 zl 55 kr, vydání 8 657 zl 31 kr – takže schodek činil 2 273 zl 76 kr. Na uhrazení schodku zastupitelstvo odsouhlasilo obecní přirážku 45 %.

Největší položka příjmů byla:

1 266 zl z pivního krejcaru,
565 zl z poplatku kořalečnického,
a z nájmu pozemků (př. pozemek od statku č. 154 – 651 zl 75 kr,
pozemek na drahách 256 zl 45 kr).

Z výdajů největší částky padaly na:

splátky půjček a úvěrů (až 1000 zl),
dále 200 zl odměna pro starostu,
420 zl služné tajemníkovi,
300 zl daň výběrčímu,
na chudinství město vydělilo 300 zl,
na zdravotnictví 200 zl jako odměna městskému lékaři a
117 zl 60 kr na ošetřování nemocných a vydržování nemocnice,
na vydání škol 518 zl 95 kr.¹³⁹

---

¹³⁸ FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928. s. 28 – 32. 32 000 K to by bylo 16 000 zl, maximální týdenní mzda nádeníka Jana Jandy byla v roce 1899 1 zl 80 kr, takže na tento dům musel pracovat 8 889 týdnů, tj. 170 let, aniž by svoji mzdu použil na cokoli jiného. Když to srovnáme s domkem obyvatel, kterým bylo vydáno vysvědčení nemajetnosti, dobereme se k tomuto závěru: Rodina Pekárkova, čp. 257 v roce 1886 (což není tedy zcela objektivní hodnocení se srovnáním k platu v roce 1900, ale využijeme to pouze jako spekulativní příklad) měla reality (domek a 3 korce pozemku) v hodnotě 1 500 zl, při týdenní mzdě 1 zl 80 kr by na tuto částku pracoval tento dělník 833 týdnů, tj. 16 let. Když bychom se pustili zcela do spekulací, mohli bychom si představit dnešní stav takto: př. na dům za 1 500 000 Kč při platu 20 000 Kč měsíčně bychom pracovali 6,25 roku, při platu 10 000 Kč měsíčně 12,5 roku.

¹³⁹ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn č. 1.

Pro rok 1888 byly schváleny příjmy 7 910 zl 25 kr, výdaje 10 050 zl 82 kr. Tím dosáhl schodek výše 2 140 zl 57 kr (obecní přírážka byla určena na 25 %).

Největší očekávané příjmy byly: 2 800 zl z pivního krejcaru, 696 zl z kořalečnického poplatku. Dále z nájmu, kde opět největší výše dosáhl pozemek od statku čp. 154 – 426 zl 85 kr a z pozemku na drahách 221 zl 75 kr. Dále byl výrazný příspěvek osady Dolní Lomnice na společná vydání 508 zl a 605 zl výnosu z práva arendního.

Výdaje: odměna starostovi 400 zl, služné tajemníkovi 470 zl, odměna daň výběrčímu 350 zl, na opravu hasičského náčiní – schválený rozpočet pro rok 1887 byl 50 zl pro rok 1888 300 zlatých.

Za devět let výrazně narostla částka navrhovaná pro chudinství: 1 525 zl v roce 1888 – oproti 300 zl v roce 1879.

Na zdravotnictví byly navrhované výdaje podobné – 320 zl, jen bylo rozdílné jejich složení: odměna městskému lékaři činila 300 zl a 20 zl bylo na nepředvídané potřeby.

I v tomto roce byly potřeba výdaje na platební anuity a to: Hypoteční bance v Praze 481 zl 42 kr, Městské spořitelně v Praze 840 zl 16 kr a 780 zl 16 kr. (Město mělo půjčeno 8 000 zl, 14 000 zl a 13 000 zl). Návrh na rozpočet pro rok 1894 ještě stále počítal se zlatými a krejcaru.¹⁴⁰

V zápisech obecního zastupitelstva se poprvé loučíme se zlatými a krejcaru až v přehledu navrhovaného rozpočtu na rok 1900. Zde navrhované částky do rozpočtu počítají se zlatými a schvalují se již v korunách. Změnil se zde i postup plánování rozpočtu. Dříve byly první příjmy a po nich následovaly výdaje. Tentokrát se začínalo s výdaji. Rozdíl byl také v tom, že se zde již neplánoval schodek mimo rozpočet, ale výše výdajů odpovídala výši příjmů, tj. 38 208 K 70 hal (navrženo bylo 19 481 zl 34 kr.). Nárůst celkového rozpočtu obce byl znatelný. Byl zvolen přepočítání na koruny přesně dle vzoru – 1 zl = 2 K.

Například odměna pro starostu byla navržena na 500 zl a schváleno bylo 1000 K. Oproti předešlým uváděným příkladům z let 1879 a 1888 tato odměna stále rostla. Za první uváděné desetiletí to byl růst z 200 zl, na 400 zl, tedy o 100 %. Za druhé uváděné desetiletí byl nárůst 100 zl tj. o 25 %. Služné tajemníkovi bylo navrženo 550 zl, schváleno 1 100 K.

Na Chudinství bylo navrženo 2 050 zl, schváleno 4 100 K. (nárůst 683 % oproti roku 1879 a 134 % proti roku 1888)

---

¹⁴⁰ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 20, kn č. 2.

Mezi stálé vyšší položky rozpočtu patřily opět splátky úvěrů, včetně úroků ze zápůjčky na kmenové akcie nově stavěné železniční dráhy. Půjčka byla celkem 80 330 zl, splátka 2 050 zl ročně, nově 4 100 K.

Mezi největší příjmy obce patřila obecní přírážka z c.k. daní (63 % - 57 %) – 10 623 K 44 h, místní školní přírážka 27 % - 28 % - 5 218 K 54 h. Z piva měla obec očekávaný příjem 7 800 K a z poplatků z trhů týdenních a výročních 1 360 K. Očekávané příjmy z pivního krejcaru byly pro rok: 1879 1 266 zl, rok 1888 2 800 zl – to byl nárůst oproti roku 1879 221 % a pro rok 1900 3 900 zl (7 800 K), to činilo nárůst 139 % proti roku 1888 a 308 % proti roku 1879.¹⁴¹

Plánovaný rozpočet na rok 1911 byl pro výdaje i příjmy přijat ve výši 58 504 K 99 hal. Na chudinství bylo vyčleněno 9 779 K 60 h a 10 K na dobročinné pobočky. Odměna starostovi byla 800 K, služné tajemníkovi 2 000 K... Příjmy z piva byly pro tento rok 9 340 K a z kořalky 2 525 K. Úhrada schodku byla započítána do příjmů ve formě 100 % přírážky, která byla celkově vypočítána na 23 418 K 53 h. Místní školní přírážka 30 % byla ve výši 7 025 K 56 h.¹⁴²

Přehled uváděných příjmů a výdajů přepočítaných na zlaté a krejčary¹⁴³

Rok	Příjmy		Výdaje	
	Celkem	Z piva a kořalky	Celkem	Na chudinství
1879	6 383 zl 55 kr	1 831 zl	8 657 zl 31 kr	300 zl
1888	7 910 zl 25 kr	3 496 zl	10 050 zl 82 kr	1 525 zl
1900	19 481 zl 34 kr	3 900 zl	19 481 zl 34 kr	2 050 zl
1911	29 252 zl 50 kr	5 932 zl 5 kr	29 252 zl 50 kr	4 889 zl 55 kr

Z předešlé tabulky a výše uvedených výdajů je možné sledovat neustále rostoucí výši celkového rozpočtu obce a s tím i nárůst všech položek rozpočtu. I přes neustále rostoucí částky určené na chudinství musela obec některé žádosti o podporu odmítat a stále se jí nedostávalo. Stále se také zvyšovaly daně a obecní přírážky.

¹⁴¹ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 22, kn č. 4.

¹⁴² SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 23, kn č. 5.

¹⁴³ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, 20, 22, 23, kn č. 1, 2, 4, 5.

7.3 Příklady běžných finančních částek

To byly velké finanční částky a s jakými částkami se setkávali lidé v běžném životě? Kromě uváděných příkladů z předchozích kapitol můžeme uvést další: 2 zlaté byla výše pokuty pro továrníka Josefa Truhláře v roce 1881 za přestupek článku XII zákona o míře a váze.¹⁴⁴ Tato pokuta pak byla vyplacena chudinskému ústavu.

20 zlatých dostal jako odškodné za úraz v práci u pana Horáka Josef Pacholík v říjnu roku 1888.¹⁴⁵ Denní náklady na ošetřovné a stravné 4leté dcery Anny Antonína Šimka z Lomnice určil vdovec František Kmínek na 20 h denně. Staral se o ni po té, co ji její otec u něho ve Dvoře Králové 10. května 1903 zanechal.¹⁴⁶ Ředitelství porodnice a nalezince v Praze v roce 1903 účtovala denní poplatek dle věku dítěte. V ústavu samotném byly určeny náklady na dítě v prvním roce jeho života 1 K 82 h a 1 K 12 h do 6. roku věku dítěte. Pokud bylo dítě dáno do péče pěstounů, náklady byly 44 h v 1. roce života mimo cestovného a odkojného pěstounce, 30 h v 2. roce a 24 h do 6ti let. Zemřelo-li dítě u pěstounů, náhrada za rakvičku činila 1 K.

Podílení chudých na štědrý den roku 1874 znamenalo pro 40 osob přilepšení 80 krejcarů. Udělené podpory zastupitelstvem chudým byly různé svou výší i četností. Marii Skřivancové vdově po dělníku Františku Strnadovi bylo 79 let, když žádala o podporu. Městské zastupitelstvo Marii přiznalo měsíční podporu 1 zl 3. května 1900. Manželům Jandovým ze Semil ten samý den přiznali podporu 2 zl měsíčně. Jan Janda pracoval jako nádeník v tiskárně firmy Schmitt. Jeho nejvyšší týdenní výdělek byl 1 zl 80 kr. V době žádosti o podporu byl ale již delší dobu bez práce. Kateřina Jandová byla 66 let stará, bez zaměstnání a k práci neschopná. Takže měsíční podpora byla skoro poloviční, než dřívější maximální týdenní plat Jana Jandy. Tento manželský pár byl bezdětný. Jako příčina zchudnutí bylo uvedeno: „*Neměli žádného jmění, žili ze mzdy dělnické a nyní pro nezpůsobilost a nemožnost pracovní odkázání jsou nemajíc dítek na pomoc veřejnou.*“¹⁴⁷

Porovnání výdělku nádeníka Jana Jandy a tajemníka v roce 1900, jako ukázka výdělku z běžného a nadstandardního povolání:

- Jan Janda – maximálně 1 zl 80 kr týdně, tj. 93 zl 6 kr za rok
- tajemník – 10 zl 58 kr. tj. 550 zl za rok

Obyčejný nádenický manželský pár neměl mnoho možností jak si ušetřit na stáří a pokud neměli děti, které by se o ně postaraly, byli odkázáni na pomoc domovské obce. Výše podpor

¹⁴⁴ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 178, kt. č. 37, sign. IV/83.

¹⁴⁵ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 181, kt. č. 37, sign. IV/86.

¹⁴⁶ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁴⁷ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

byla vždy obcí srážena na co možno nejnižší částku. Rozepsaný příklad podpory máme z roku 1867, kdy Janu Hekovi byla pro chudobu a chorobu určena na celý rok podpora 15 kr týdně, tj. za rok 7 zl 80 kr.¹⁴⁸ Podpora na cestu do Prahy do nemocnice činila v roce 1890 2 zl 10 kr. Zastupitelstvo ji schválilo 27. června 1890 pro Viktora Cermana a Annu Ježkovou. Plat školnice ve škole tkalcovské Anny Procházkové zvýšilo ten den zastupitelstvo na 60 zl ročně (tj. 1 zl 15 kr týdně nebo 5 zl měsíčně).¹⁴⁹

Obecní zastupitelstvo určovalo také poplatky za čištění komínů, v lednu 1890 to bylo: za široký komín jednopatrového domu 6 kr, z cylindru nebo úzkého komínu ze spodu a 12 kr a z poschodí 8 kr, z širokého komína na malých budovách 3 kr, na malých budovách z cylindru dle velikosti budovy 4, 5, 6 nebo 8 krejcarů. Poplatek od pekařů, řezníků a hostinských byl 5 kr.¹⁵⁰

7.4 Rozpočet chudinského ústavu

Jaké bylo složení a výše nákladu chudinského ústavu a nemocnice v Lomnici? Uvedený příklad je z rozpočtu na rok 1896 z knihy zápisů obecního zastupitelstva. Příjmy byly složené z úroků z kapitálu chudinského a nemocničního, úroků z jednotlivých nadací (Viškovské, Leonardské, Rodáků, Šubrtové, Špicarové, Jubliejní, Matouškové), dále zde bylo 100 zl od honebního společenstva a 100 zl z povolení zábav, divadel a koncertů. Poslední položkou příjmů byly pokuty a příjmy z důchodu obecního, to byla největší částka – 1 650 zl. Celkem byly příjmy navržené pro rok 1896 2 266 zl 15 kr.

Vydání byla na podpory 14ti denní, měsíční, ¼ letní, mimořádné, Vánoční, dále zde byly příspěvky do nadací. Náklady byly také za léky, vydržování nemocnice a pojištění. Ze zákona byla také obec povinna k již zmíněným dobročinným povozům. Na různé výdaje zbylo chudinskému odboru 13 zl 60 kr a tím byla dovršena stejná částka jako u příjmů, tj. 2 266 zl 15 kr.¹⁵¹

Celkový rozpočet obce byl pro tento rok vypočítán na 11 521 zl. Z toho tedy bylo 2 266 zl 15 kr na chudinství, tj. 19,7 % celkového rozpočtu. Výlohy hnané byly 40 zl, tj. 0,35 %.

---

¹⁴⁸ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁴⁹ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 20, kn. č. 2.

¹⁵⁰ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 20, kn. č. 2.

¹⁵¹ SOkA, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 21, kn. č. 3.

Viz obrazová příloha.

Pro rok 1897 byl celkový rozpočet města stanoven na 15 912 zl 93 kr, z toho na chudinství 2 282 zl 20 kr. Tedy 14, 35 %, to znamenalo snížení o 5,35 % z celkového rozpočtu.¹⁵²

Pro rok 1911 byl rozpočet určen na 58 504 K 99 hal, z toho 9 779 K 60 h a 10 K na dobročinné povozy. Na chudinu v roce 1911 bylo určeno 16,7 %.¹⁵³

Kromě zápisů obecního zastupitelstva, kde byly uvedeny rozpočty chudinského ústavu. Tedy plánované peněžní operace. Nalézají se jeho konečné výkazy pod signaturou IV/83 Správa chudinské a sirotčí pokladny, kde nachází skutečný peněžní stav a oběh finančních prostředků. Zde je výkaz ústavu od roku 1847 do roku 1862. Kapitál k 1. listopadu 1863 činil 1 529 zl 88 kr.

Další dochovaný účet byl za rok 1868. Z roku 1867 se převáděla hotovost 301 zl 63 kr a 862 zl 14 kr v kapitálu, ze kterého byly úrokové výnosy. Celkové příjmy byly 717 zl 57 kr v hotovosti, v kapitále zůstalo 862 zl 14 kr. Vydání byla 416 zl 39 kr. K dalšímu účtování tedy zbylo v hotovosti ještě 301 zl 18 kr.

Kromě ročního se zachoval i denní seznam příjmů a vydání peněz pro rok 1869. Zůstatek na další rok činil v hotovosti 130 zl 96 kr.¹⁵⁴

Na schůzi obecního zastupitelstva 6. března 1882 se projednávaly záležitosti chudinského ústavu a schvalovala se pro něj částka na vydání 549 zl 48 kr. Starosta informoval, že poslední dobou se náklady na chudinství neustále zvyšují a povolené částky stále nestačí. I na rok 1882 byla schválená částka 400 zl nedostačující.¹⁵⁵

Toto byla jen ukázka, která se neustále opakovala. Obecní výdaje na cokoli se neustále zvyšovaly a příjmy se na to sháněly velmi těžko. Obec nebyla žádný výdělečný podnik, naopak neustále prožívala boj o přežití. Přesto se životní úroveň občanů neustále zlepšovala. Ve městě se navyšovaly náklady na veřejné výdaje, s tím ale se zároveň zlepšovala infrastruktura a denní život jednotlivce.

---

¹⁵² SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 21, kn č. 3.

¹⁵³ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 23, kn č. 5.

¹⁵⁴ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 178, kt. č. 37, sign. IV/83 .

¹⁵⁵ SOkA Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 19, kn č. 1.

8 Závěr

Proč bylo tolik příslušníků obce žádajících o podporu mimo svou domovskou obec? Proč lidé měnili místa svého bydliště? Když se zamyslíme, najdeme několik základních druhů potřeb. Můžeme se domnívat, že dva časté důvody byly: potřeba (příležitost) práce nebo manželství. Uvedené příklady nejsou prozkoumané tak, abychom mohli jistě důvod určit. Ale alespoň se můžeme podívat na určitý model pohybu. V případech Františky Rindové a Anny Matouškové byli manželé z Lomnice, kteří se přestěhovali. Antonín Matoušek byl obuvník, šel do Nymburka za prací? Za ženou? Takových případů bylo mnoho.

Továrnímu dělníku Aloisi Bláhovi, jeho ženě a dětem bylo uděleno domovské právo 14. srpna 1933.¹⁵⁶ V Lomnici žil od roku 1913. Alois pocházel z Holenic. Jeho otec František Bláha (*1860) byl také z Holenic. S rodinou se ale nejspíše přestěhoval z Holenic do Lomnice, protože v záznamu o Aloisi Bláhovi se uváděl rok 1913 jako příchod do Lomnice, v té době mu bylo 13 let. Otec Františka Bláhy byl panský hajný. Žena Aloise Bláhy Jarmila (*1910), rozená Jebavá, pocházela z Martinic u Jilemnice. Domovské právo se tedy v této rodině postupně změnilo z Martinic a Holenic na domovské právo v Lomnici nad Popelkou.

Eva Bedrníková narozená roku 1938 v Libštátě se do Lomnice provdala. Její matka Milada, rozená Šauerová, se narodila roku 1910 v Košťálově, otec Evy - František Bedrník se narodil roku 1902 v Libštátě. Jeho matka, rozená Jakoubková pocházela z Mříčné. Milada byla dcerou Emilie Šauerové (*1886) z Košťálova a Jana Šauera (*1880) z Poličky. Jeho strýc pracoval v Košťálově v Hyblerově továrně. Tudíž zde můžeme sledovat opět prvotní domnělou cestu nejdříve za prací z Poličky do Košťálova a později za manželstvím po okolních obcích.¹⁵⁷ Lze tedy očekávat, že vývoj příslušnosti v této rodině zahrnoval příslušnost v obcích: Polička, Košťálov, Libštát a Mříčná. Zde se v případě Šauerových stěhoval muž k ženě, v případě Bedrníkových žena za mužem.¹⁵⁸

Co všechno mohou prameny domovského práva sdělit? Záleží na konkrétních případech. Stejně jako matriky sdělují, kdy a kde se kdo narodil. V žádostech o podporu se často uvádělo datum a místo narození. Tyto informace uváděl i každý domovský list.¹⁵⁹ V domovském listu

---

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 119, kt č. 3, sign. I/22.

¹⁵⁷ Vzpomínky Vladimíra Bláhy, syna zde uváděného Aloise Bláhy.

¹⁵⁸ Pro představu o tom, jak vypadali lidé ve sledovaném období, je uveden příklad v obrazové příloze č. 6 – svatební fotografie Jana a Emilie Šauerových z ledna 1908. Jako důkaz, že v této práci mluvíme o lidech a nejen o faktech a číslech.

¹⁵⁹ Viz příloha č. 7 – ukázka domovského listu.

i v případných dopisech se uvádělo také zaměstnání osob. To v matrikách najdeme jen v případě, že byl pilný zapisovatel, u záznamu o rodičích. Zatímco v matrikách jsou záznamy o narození, sňatku či úmrtí, díky domovskému právu jsou známy o lidech i další informace.

Již zmíněno bylo povolání a živobytí osoby. U žádosti Anny Jandové z 15. srpna 1905 se nacházely údaje o její práci následovně: Anna Jandová narozená roku 1825 byla posluhovačkou. 30 let sloužila u pana Wagnera, poté až do poslední chvíle u Theodora Mastného. V 80ti letech pak prosila svou domovskou obec o bezplatné lékařské ošetření, o léky a o měsíční podporu.¹⁶⁰

Prameny domovského práva mohou využívat genealogové a historici zajímající se o dějiny každodennosti. Místo mají i v dějinách správy a samosprávy. Svě si zde najdou i badatelé zajímající se o světové války.

Pro genealogický výzkum dnešních zájemců je ideální při hledání svých předků navštívit oblastní archiv a tamní matriky¹⁶¹. Konkrétně v Lomnici a okolí to je složitější, neboť nyní patří Lomnice k SOkA Semily, tedy pod SOA Litoměřice, matriky východní části Semilského okresu najdeme však dnes v SOA Zámrsku. Pokud tedy jsou někteří předkové z této části, budou zájemci hledat základní informace v matrikách v Zámrsku, pokud byli jen z vesnice o kousek dále, bude potřeba hledat v Litoměřicích, do doby než bude zcela zdigitalizována a zpřístupněna na internetu sbírka matrik Východočeského kraje a sbírka matrik Severočeského kraje. Budeme ale potřebovat i okresní archiv. Konkrétně prameny domovského práva v okresních archivech jsou velmi dobrou pramennou základnou pro hledání informací o předchozích generacích.

Z dějin každodennosti se zde nalézá obraz života chudých i štědrosti bohatých. Badatel se dozví o již zmiňovaném povolání, o sirotčincích, chudobincích, nemocnicích, soudobé lékařské péči. Dá se zjistit, kdo a z jakých příčin založil nadaci ve prospěch určité skupiny obyvatel.

Zde jsou příklady uvedené v kolonce zaměstnání těch, kterým byl vydán domovský list od ledna 1880 do ledna 1881 (+ uvedená četnost, celkem 84 příkladů):

---

¹⁶⁰ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 177, kt. č. 36, sign. IV/82.

¹⁶¹ Originály matrik najdeme v oblastních archivech, druhopisy matrik se nacházejí v okresních archivech, ale druhopisy nejsou badatelům přístupné. Do archivů se matriky dostávají až po uplynutí skartační doby. Matriky jsou obecně trojího druhu: matriky narozených, oddaných a zemřelých. Matrika narozených má skartační lhůtu 100 let, matriky oddaných a zemřelých 75 let. Dále byly matriky rozlišené dle církevní příslušnosti. viz SOA Litoměřice. *Archivní VadeMecum – průvoce sbírkou matrik*. [cit. 2011-03-12]. URL: < http://matriky.soalitomeric.cz/matriky_uvody/navod_cz.pdf >.

Zaměstnání osob, kterým bylo uděleno DP od ledna 1880 do ledna 1881¹⁶²

Zaměstnání	Četnost
dělník, dělnice	1
farmaceut v lékárně	1
hostinský	1
jednatel v uhelném závodě	1
klempíř	1
kuchařka	1
lékař	1
magistr	1
nádeník, nádenice	3
obchodník	5
obuvník	2
pekař	2
písař	1
při hospodářství	1
ruční práce	3
řezník	1
sedlář	1
sklepník	1
sloužící	10
student, školák	4
švadlena	2
tiskař	1
tkadlec, (tkalcovský dělník)	20
vdova	1
žádné (slepý)	6
zámečnick	1
žena krejčího	1
mistr řemesla (př. knihařský, kovářský)	3
učeň pekařský	1

¹⁶² Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 85, kn č. 83.

učeň malířský	1
učeň kupecký, kupecký pomocník	2
učeň tkalcovský	1
učeň knihařský	1
učeň obuvnický	1
učeň truhlářský	1

Nejčastěji zde bylo uvedeno zaměstnání tkadlec – 20 osob z 84, tj. cca 24 %. Na druhém místě služebníci – 10 z 84, tj. cca 11,9 %. Struktura povolání zde byla velmi pestrá stejně jako potřeba všech těchto řemesel a činností pro život města.

Domovské právo bylo součástí obecního zákonodárství od druhé poloviny 19. století až do druhé poloviny 20. století. Svou úlohu mělo v životě obyvatel Předlitavska přesných sto let. Domovské právo se neobjevilo a ani nezaniklo okamžitě. Toto právo mělo své zákonné předchůdce i nástupce. Včetně samotného domovského listu jako osobního dokladu, který má také svého nástupce dodnes.

Toto právo mělo význam pro stát i jednotlivce. S postupem moderní doby byla třeba přesná evidence a přehled o obyvatelích státu. Ani dnes tomu není jinak. Kromě potřeby evidenční, mělo význam i pro obecní pořádek nejenom v případě postrku, jako policejního opatření k zajištění veřejné bezpečnosti, ale také zde byl hlavně význam sociální. Bylo velkým pokrokem, že nějaká instituce získala stoprocentní odpovědnost za sociálně slabé skupiny. Hodnotím kladně, že podporu udělovala přímo obec. Občané měli tak více pod kontrolou své finance, než kdyby o podpoře rozhodoval stát. Obec měla k lidem blíže, a tak mohla rozdělovat podpory těm, kteří si to zasloužili. Obec měla větší snahu o účelné rozdělování podpor. Také měla větší snahu o to, aby její občané žili řádným způsobem. Záleželo jí na tom, aby její občané řádně žili, studovali a pracovali.

Celé přelomové revoluční období mělo pro správu i samosprávu velký význam. Velký význam této doby byl hlavně pro občany. Toto období zrušilo velký rozdíl mezi šlechtou a poddanými (samozřejmě tím není myšlen ekonomický rozdíl).

Domovské právo znamenalo pro obecní samosprávu velké finanční zatížení, přesto jakkoli vysoké finance na tyto výdaje, nebyly nikdy dost velké, aby uspokojily všechny žadatele. Obec musela zvažovat komu a v jaké výši udělí podporu. I když byli lidé chudí, staří a nemocní, podpora se na ně vždy nemusela dostat i díky těm, kteří povinnosti obcí vyplácet

podpory zneužívali a podporu si ve skutečnosti nezasloužili. Viz příklad Bedřicha a Jana Crhy. Je těžké určit měřítko, kolika lidem a v jaké výši by musely podpory být, aby byli všichni spokojeni. Ať má totiž i dnes každý peněz jakékoli množství, málokdo si někdy nepomyslí, že by potřeboval víc. V každém případě z obecního rozpočtu podělit všechny nebylo možné tehdy ani dnes.

Tato práce by měla posloužit i jako odrazový můstek při dalším hlubším bádáním o Lomnici i o jejích jednotlivých občanech. Domovské právo měla za cíl zveřejnit a přiblížit, aby tak umožnila jeho rozsáhlejší využití třeba i pro soukromé účely dnešních občanů.

Prameny k sledovanému tématu byly v češtině, němčině a maďarštině. Využity byly z většiny české, z menší části byly využity prameny německé.

9 Seznam použitých zkratek

c. k. – císařsko-královský

č. - číslo

inv. č. – inventární číslo

h - haléř

J. V. císař – Jeho Výsost císař

K - koruna

kn. – kniha

kr - krejcar

kt. – karton

ř. z. – říšský zákon

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

zl - zlatý

10 Použité prameny a literatura

Archivní prameny

Státní okresní archiv Semily - Archiv města Lomnice nad Popelkou:

- inv. č. 19, kn. č. 1, Zápisy ze zasedání schůzí městského zastupitelstva 1878 – 1885.
- inv. č. 20, kn. č. 2, Zápisy ze zasedání schůzí městského zastupitelstva 1886 – 1894.
- inv. č. 21, kn. č. 3, Zápisy ze zasedání schůzí městského zastupitelstva 1894 – 1898.
- inv. č. 22, kn. č. 4, Zápisy ze zasedání schůzí městského zastupitelstva 1898 – 1905.
- inv. č. 23, kn. č. 5, Zápisy ze zasedání schůzí městského zastupitelstva 1905 – 1911.
- inv. č. 69, kn. č. 51, Sčítání obyvatel 1890.
- inv. č. 81, kn. č. 79, Protokoly o přijetí do svazku obce.
- inv. č. 85, kn. č. 83, Rejstřík vydaných domovských listů, čeledních a pracovních knížek.
- inv. č. 118, sign. I/21, kt. č. 2, Odebrané domovské listy B – Ž.
- inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 3, Domovské právo udělování – B.
- inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 4, Domovské právo udělování – C, Č.
- inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 8, Domovské právo udělování – CH, J.
- inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 9, Domovské právo udělování – K
- inv. č. 119, sign. I/22, kt. č. 19, Domovské právo udělování – Ž.
- inv. č. 155, sign. IV/21, kt. č. 33, Bezpečnost osob, majetku, cti, tuláctví a postrk
- inv. č. 177, sign. IV/82, kt. č. 36, Chudinské podpory.
- inv. č. 178, sign. IV/83, kt. č. 37, Správa chudinské a sirotčí pokladny.
- inv. č. 181, sign. IV/86, kt. č. 37, Nezaměstnanost, sociální poměry.

Literatura

FUČÍK, J. O vzniku a vývoji našich obcí. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník I, prosinec 1920. Lomnice nad Popelkou, 1920, s. 51.

FUČÍK, J. J. *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou*. Lomnice nad Popelkou, 1928. s. 28 – 32.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2002,³ s. 453 – 461. ISBN 80-7319-004-4.

HLAVAČKA, M. *Zlatý věk české samosprávy: Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 – 1913*. Praha, 2006. ISBN 80-7277-297-X.

JAKL, M., JAKUBEC, P., LOKVENC, T. A KOL. *Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku*. Žehušice, 2004.

KOCOUREK, L. *Správa v českých zemích a v Československu v letech 1848 – 2005, historický přehled*. Ústí nad Labem, 2007

NOVÁK, F. *Lomnice nad Popelkou – vlastivědný přehled*. Lomnice nad Popelkou 1978.

Ottův slovník naučný – 3, 5, 16, 20, 25. díl. Praha, 1900.

PETRÁK, J. Selské bouře r. 1775. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník IV, září 1923. Lomnice nad Popelkou, 1923, s. 6 – 9.

PETRÁK, J. Persekuce v Lomnici roku 1868. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 81.

PETRÁK, J. Vlastní silou – Vincenc Mastný. In FUČÍK, J. (ed.). *Lomnicko n. Pop: vlastivědný sborníček pro školu a dům*. Ročník II, prosinec 1921. Lomnice nad Popelkou, 1921, s. 52 – 56.

PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996.

STOKLÁSKOVÁ, Z. Zákonné rozlišení „domácích“ a „cizích“, vývoj domovského práva v Rakousku 1751 – 1843. In: *Český časopis historický*. 2004, č. 2, s. 297 – 341. ISSN 0862 – 611.2.

STOKLÁSKOVÁ, Z. Domovské právo a obecní samospráva. In FASORA, L. – HANUŠ, J. – MALÍŘ, J. (edd.). *Občanské elity a obecní samospráva 1848 – 1948*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-091-8.

TRÁVNÍČEK, J. Domovské právo dle zákona ze dne 3. prosince 1863, ř.z. č. 105, a zákona ze dne 5. prosince 1896, ř.z. č. 222. Praha, 1901.

on-line zdroje

BERROVÁ, P. *Sčítání lidu: Domovská příslušnost a další údaje zjišťované při censech v minulosti*. [cit:2009-1-1] URL:< <http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx>>

SOA Litoměřice. *Lexikon obcí severních a severozápadních Čech* [cit. 2011-03-12]. URL: <http://www.soalitomerice.cz/slovník/slovník.php?search=&obec=0&obec_de=0&ou92=0&o92=0&o30=5&so30=0&fu=0&p=0&po=0>.

SOA Litoměřice. *Archivní VadeMecum – průvoce sbírkou matrik*. [cit. 2011-03-12]. URL: < http://matriky.soalitomerice.cz/matriky_uvody/navod_cz.pdf >.

Orální pramen

Vzpomínky Vladimíra Bláhy, syna v textu uváděného Aloise Bláhy. Zaznamenáno v říjnu 2010. Archiv autorky.

Soukromá sbírka

- pana Vladimíra Bláhy – fotografie Šauerových

Ostatní:

CD-ROM – Pozdrav z Lomnice nad Popelkou, PC Kačko, Lomnice nad Popelkou

11 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Výběr publikací o Lomnici nad Popelkou

Příloha č. 2 – Seznam starostů

Příloha č. 3 – Tiskopis pro listy domovské z komentovaného znění zákona J. Trávníčka

Příloha č. 4 – Fotografie Kordovny¹⁶³

Příloha č. 5 – Fotografie rozpočtu chudinského ústavu¹⁶⁴

Příloha č. 6 – Svatební fotografie Jana a Emilie Šauerových¹⁶⁵

Příloha č. 7 – Ukázky domovských listů¹⁶⁶

Příloha č. 8 – Fotografie lomnického náměstí (nedatovaná)¹⁶⁷

---

¹⁶³ CD-ROM – Pozdrav z Lomnice nad Popelkou, PC Kačko, Lomnice nad Popelkou.

¹⁶⁴ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 178, sign. IV/83, kt. č. 37.

¹⁶⁵ Soukromá sbírka Vladimíra Bláhy.

¹⁶⁶ Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), inv. č. 118, kt. č. 2, sign. I/21.

¹⁶⁷ CD-ROM – Pozdrav z Lomnice nad Popelkou, PC Kačko, Lomnice nad Popelkou.

Příloha č. 1

Výběr literatury s údaji o Lomnici nad Popelkou (z knihy *Lomnice nad Popelkou a okolí*, 2010):

70 let Základní školy T. G. M. Lomnice nad Popelkou 1932 – 2002. Lomnice n. P., 2002.

DAVID, P. – SOUKUP, VI.: *Velká turistická encyklopedie – Liberecký kraj.* Praha, 2008.

FUČÍK, J. J. *Adresář a krátký popis okresu Lomnického nad Pop., Lomnice n. P.,* 1903.

FUČÍK, J. J. *Popis a dějiny okresu Lomnického nad Popelkou, Lomnice n. P.,* 1928 – 1929.

Historie a současnost podnikání na Jilemnicku, Semilsku a Turnovsku. Žehušice, 2004.

JIRÁSKO, K. – BROŽ, K. *Místní dráha Sudoměř-Skalsko-St.Paka.* Lomnice n. P., 2006.

KESNER, T. – HEDVIČÁK, R. *Kulturní památky Semilsku. Obrazový seznam nemovitých kulturních památek.* Semily, 2008.

KŘÍŽEK, J. – POTŮČEK, J. *Tylovo divadlo v Lomnici nad Popelkou 1930 – 2010. Příběh stavby Oldřicha Lisky.* Lomnice n. P., 2010.

KUČA, K. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 3.* Praha, 1998.

Lomnicko n. Pop., vlastivědný sborníček pro školu a dům, roč. I – V., Lomnice n. P., 1920 – 1925.

LUTTERER, I. – ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Havlíčkův Brod, 1997.

MASTNÍK, J. *160 let ochotnického divadla v Lomnici nad Popelkou 1825 – 1985.* Lomnice n. P., 1985.

MIZERA, J. – KOZÁK, B. – KORBELÁŘ, P. – ŘAČANSKÝ, S. *Lomnice nad Popelkou, město sucharů a textilu.* Praha 1946.

MORÁVKOVÁ, L. *Památník bujarého Sokola Lomnického*. Lomnice n. P., 2010.

NEJEDLÝ, V. – ZAHRADNÍK, P. *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Libereckém kraji*. Praha, 2003.

PAUEROVÁ, L. *Lomnice nad Popelkou v 16. Století, seminární práce*. VŠP Hradec Králové, 1997.

PAUEROVÁ, L. *Lomnický městský znak, seminární práce*. VŠP Hradec Králové, 1997.

PAUEROVÁ, L., *Místní a pomístní jména Lomnicka n. P., ročníková práce*. VŠP HRADEC KRÁLOVÉ, 1998.

ROH, M. *90 let železnice v Lomnici nad Popelkou*. Lomnice n. P., 1996.

VLČEK, P. (ed.). *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha, 2004.

ZUZÁNEK, J. *100 let TJ Sokol Lomnice nad Popelkou 1870 – 1970*. Lomnice n. P., 1970.

Další literatura:

KESNER, T. et al. *Lomnice nad Popelkou a okolí/ town and country*. Lomnice n. P., 2010. ISBN 978-80-86512-48-8.

MORÁVKOVÁ, K. *Ochotnické divadlo v Lomnici nad Popelkou*. Bakalářská práce, vedoucí práce doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D, FF UPCE. Pardubice, 2010.

PREIS, J. ed. *Český průmysl textilní slovem i obrazem*. Praha, 1909.

TICHÁ, L. *Lomnice nad Popelkou v době první republiky*. Bakalářská práce, vedoucí práce Mgr. Jan Dobeš, FF UK, katedra pomocných věd historických a archivního studia. Praha, 2008.

Příloha č. 2

Seznam starostů

Státní okresní archiv Semily, Archiv města Lomnice nad Popelkou 1561 – 1945 (1950), Inventář, I. Činovcová, Semily 1996, s. 16,17.

Vincenc Mastný	1850 – 1863
MUDr. Alois Kabeláč	1863 – 1878
František Motejl	1878 – 1881
Josef Crha	1881 – 1891
MUDr. Alois Kabeláč	1891
František Matoušek	1891 – 1894
Josef Doležal	1894 – 1901
Josef Crha	1901 – 1907
Antonín Jirounek	1907 – 1912
Jindřich Crha	1912 - 1919

Tiskopis pro listy domovské.

Země _____

Politický okres _____

Domovský list,

kterým se od obce X—X— potvrzuje, že

(jméno) _____

(charakter) _____

(stáří) _____

(stav, svobodný nebo ženatý) _____

v této obci má právo domovské.

_____ dne _____ 18 _____

Vlastnoruční podpis strany:

Za obec:

(Následují podpisy.)

Vzor

žádosti pro obce, které nárok na udělení práva domovského za svého příslušníka uplatniti chtějí, odpovídající rozhodnutí správ. soudu dto. 30./3. 1905 čís. 1668, B. 3430.

Obecnímu výboru

v

Dovolujeme sobě žádati, aby na základě zákona ze dne 5. prosince 1896 ř. z. č. 222. do domovského svazku tamní obce přijat byl

---

Týž jest r. .... v obci .....
narozen, stavu ..... zaměstnání
..... a příluší dosud právem

domovským do zdejší obce. (Jako příl. může sloužiti ex offio list domovský).

Zdržuje se po dosažené svéprávnosti v obci tamní dobrovolně a nepřetržitě 10 let a to od roku ..... do roku ..... (Jako příloha může býti připojeno potvrzení pobytu.)

V době vydržecí nepožíval ani on sám, ani členové jeho rodiny trvalého opatření chudinského, což tímto výslovně potvrzujeme.

V přítomné době bydlí v .....

Vzhledem k tomu, že všem podmínkám zákona jest vyhověno, žádáme, aby .....

..... i se členy rodiny, kteří jej v příslušnosti následují, do domovského svazku tamní obce byl přijat.

Představenstvo obce .....

dne ..... 19 .....

Starosta.

K tomu výslovně dlužno poznamenati, že zákon sám určitou formu žádosti a určité jej

doklady nepředpisuje; avšak také obec pobytu není
povinna, okolnosti potřebné zjišťovati. Ve smyslu
z předu citovaného rozh. správ. soudu může obec
pobytu neúplnou a neurčitou žádost zamítnouti,
což má v každém případě pro žádající obec nej-
méně za následek průtahy a podávání rekursů
a pod.

Žádost pro jednotlivce se dle výše uvede-
ného vzoru sestaví tím snadněji, že žadatelé mají
po ruce své rodinné a osobní doklady.

Příloha č. 4

Účet

Podrobného účtu výnosů obce města Lomnice
za rok 1865

Účet úctů za rok 1865, ostalo k dalšímu
úřadování koncem říjnu 1867. 301 63 862 14 1/2

Nový příjmy

	<u>a) na úrokách</u>		
1	kapitálů po 862 zt 14 1/2 k. do příloženého seznamu	49 49 1/2	
2	po 8 zt. 68 k. a záloží	30	49 79 1/2
3	10 úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	111 50	
4	10 úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	40	141 30 1/2
5	2 úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	32	173 30 1/2
6	3 úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	41	214 30 1/2
7	2 úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	19 20	
8	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	14	228 20
9	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	15	
10	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	13	
11	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	10	
12	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	15	
13	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	10	
14	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	8	
15	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	5	
16	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	5	
17	úroků z příjmových úroků z příložených 12 seznamů	83	301 63 862 14 1/2

Lauri palpon
62

Stou
62

Vachon Morakovi
vojnyj a Amy Koudilovi

Grandeur d'œuvre
a p. 4

				50	620 77 36
17	16	1	od Amy Felievovi	5	
18	17	1	u Frantiska Kleba z Jaromati	2	
19			u Antoina Hermann z Pöcan ste křivky = 6"	1	
20			u panel holé dřevem s křivky dřevem ste křivky = 8"	2	13
21	18	1	za zlatení a pozyní hradské práce	2	97 12
			Pamat krajina		97 57 26

62 14 1/2

Vydati

22	19	13	mal vyjizditi se se Vesky die 18 kousky a 2 pl	29	
23	20	12	u Frantisk . . . . . 2 pl 20	41	60
24	21	9	u . . . . . Die 9 kousky a 1 pl 50	13	50
25	22	6	u . . . . . Die 4 kousky a 2 pl 10		
			u . . . . . 2 . . . . . 1 pl 20	15	
26	23	0	Samu Koudilovi za utoni skrapel plchy die 6 kousky	15	30
27	24	1	Samu Dobroslavi za vyjizditi skrapel plchy	6	
28	25	2	Samu Koudilovi za placi a vidiem die 2 kousky	6	40
29	26	1	za videni a opravovani doli Koudilovi	1	
30	27	2	za prace a vykopani hradu die 2 kousky	2	20
31	28	1	za prace a vykopani hradu die 1 kousky	2	50
32	29	3	Samu Koudilovi podhrad die 3 kousky	2	50
33	30	2	Samu Koudilovi podhrad die 2 kousky	4	
34	31	1	Samu Koudilovi za prace die 1 kousky	3	
35	32	1	Samu Koudilovi . . . . . die 1 kousky	1	
36	33	1	Samu Koudilovi podhrad		30
37	34	1	Samu Koudilovi podhrad		50
38	35	1	Samu Koudilovi	1	
39	36	1	Samu Koudilovi		50
40	37	1	Samu Koudilovi		30
41	38	1	Samu Koudilovi		30
42	39	1	Samu Koudilovi	11	
43	40	1	Samu Koudilovi	167	00

7 862 14 1/2

Spisok

helvicki ...
prijemka ...
... ..

	Prinos	167 00	
1	za polovinu ...	10	
2	... ..	10	
3	... ..	2	
4	... ..	26	
5	... ..	149	
6	... ..	10	
7	... ..	12 10	416 39
		<hr/>	
		416 39	

... ..		177 57	562 14 1/2
... ..		416 39	
<hr/>		<hr/>	
... ..		301 18	862 14 1/2

... ..			862 14 1/2
... ..		96 11	
... ..		64 27 1/2	
... ..		5	
... ..		5	
... ..		1	14
... ..			
... ..		2 12	
... ..		10 75	
... ..		22 82	
... ..		4 20	29 92
... ..			5 9 1/2
... ..			30 36
		<hr/>	
		301 18	862 14 1/2

... ..
 V komisiji dne 21. prosinca 1868
 ... ..
 ... ..
 ... ..

Číslo 193
Království: Čechy.^{1890.}

Politický okres Semily.

LIST DOMOVSKÝ,

jímžto obec města Lomnice
potvrzuje, že

Francelina Honysová

zaměstnání: *svlačka*
stav: *vdova*
stáří: *ro. 1816 ro.*

má v této obci právo domovské.

V Lomnici dne 29 ho říjnovce 1890

Podpis vlastní ruky toho, komu se list domovský vydá:

Dešít nemm

za starosti Dělní
Jménem obce: *H. Z. Mouna*

F. & V. HOLLER & POKORNY, 1890

Kraj: _____
 Kreis: _____
 No. (der Bürger) _____

Amtebezirk:

15 kr.
 77. IV. 1864
 Kreis: Domažlice
 Číslo: 15 (registru)

Heimaths - Schein,

List domovský,

womit von dem gefertigten k. k. Bezirkssamte bestätigt wird, daß

jinakto níže psaný c. kr. okresní úřad vysvědčuje, že

Name _____
 Religion _____
 Beschäftigung _____
 Alter _____
 Stand (obig oder verheiratet) _____
 Aufenthaltsort _____
 in den Verband der Gemeinde _____
 gehöre und in derselben
 das Heimathrechte besitze.

jméno Marie Nová
 náboženství katolického
 zaměstnání školní dílna
 stáří 18 5/8 narozena
 slavnost (svobodný neb. ženatý) svobodná
 místo, kde se zdržuje v Praze
 náleží do společnosti obce mičkovice
Domažlice, a že jí v ní přísluší právo domovské.

Derselbe ist:
 von Statur _____
 hat Haare _____
 • Augen _____
 • besondere Kennzeichen _____
 spricht _____
 Eigenhändige Unterschrift: _____

Tea jest:
 postavy malá
 má vlasy zrzavé
 • oči modré
 • zvláštní znamení žádné
 mluví jeu český
 Vlastnoruční podpis: _____

Dieser Schein ist auf die Dauer von vier Jahren gültig.

List tento platí na čtyry léta.

k. k. Bezirkssamt _____
 von _____ 18 _____

C. kr. okresní úřad Domažlice
 dne 17. října 1864
 Ot. v. p. p. u. v. l. a. l.
Josef Novák

Priloha k žádosti za příjeli do svazku domovské
Město Lomnice nad Popelkou z 1/2 1876 č. 277 z. z.

list.
39

Království Česká.

Polit. okres: Semily.

List domovský,

jíměto obec města Lomnice nad Popelkou stvrzuje, že

jméno: paní Filimentová Stefanis

charakter neb zaměstnání:

věk (narozen): 7. 1860,

stav: vdova

má v této obci právo domovské.

V Lomnici n. Pop., dne 2. listopadu 1901

Podpis vlastní ruky toho, komu se list domovský vydá:

Starosta
Flah

Právník:
A. J. Strauss

Příloha č. 8

12 Resumé

I decided to write this thesis, because I wanted to know more about the right of domicile and about my town Lomnice nad Popelkou.

Lomnice nad Popelkou was very interesting town in the 19th century. There were many factories which meant many people with various social problems. The right of domicile helped to solve social problems many times. The people needed help when they were ill or alone in old age.

The right of domicile was a part of a municipal law. The process of accepting the right of domicile lasted for one century. It was important for poor inhabitants. This right was important for the life in the town. It was big cost for the town too. Home certificate was a predecessor of today's identity card.

The first chapter functions as a universal introduction. The literature and the aim of the paper is provided there.

The second chapter deals with the town Lomnice nad Popelkou. I wrote a few basic facts about the town, its history and local autonomy during 19th century.

The third chapter is concerned with the legislation – the municipal law, laws – the right of domicile and its development.

The fourth chapter treats of getting the right of domicile. There are the petitions for admission of a person to the town.

The fifth chapter presents supports for poor people.

The next chapter includes safety measures.

The seventh chapter is about the economic situation in Lomnice nad Popelkou during the second half of the 19th century.

The most important bibliography for this work was from Zdeňka Stoklásková and Milan Hlavačka. Sources of information were from Semil's archive.

